

ด่วนที่สุด

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กรมป่าไม้ สำนักแผนงานและสารสนเทศ โทร. ๐ ๒๕๖๑ ๕๔๔๖

ที่ ทส ๑๖๐๖.๓๒/ ๑ ๗ ๕ ๔ ๒ วันที่ ๑ กันยายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอเชิญประชุมปิดการตรวจสอบการดำเนินงานการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม

เรียน อธิบดีกรมป่าไม้

ผู้อำนวยการสำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการปลูกป่า

ผู้อำนวยการสำนักจัดการป่าชุมชน

ผู้อำนวยการสำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ

หัวหน้ากลุ่มตรวจสอบภายใน

ด้วยสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ได้มีจดหมายบันทึก ที่ ตผ ๐๐๒๒.๒/๓๔ ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓ แจ้งกรมป่าไม้ ให้เข้าร่วมประชุมปิดการตรวจสอบ เพื่อรับทราบผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นในประเด็นที่ตรวจพบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน

กรมป่าไม้ ขอเรียนว่า เพื่อให้การประชุมดังกล่าวข้างต้น เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน จึงขอเรียนเชิญผู้อำนวยการสำนัก หัวหน้ากลุ่ม และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ตรวจสอบ เข้าร่วมประชุมในวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๓๐ น. ณ ห้องประชุม ชั้น ๔ อาคารเอนกประสงค์ ๔ ชั้น กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ทั้งนี้ได้แนบ QR Code ผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและเข้าร่วมประชุมในวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว ต่อไป

(นายสมศักดิ์ สรรพโกศลกุล)
รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน
อธิบดีกรมป่าไม้

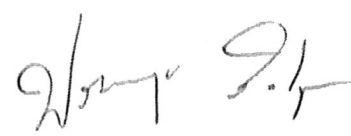

จดหมายบันทึก

ระหว่าง นายประสพสุข สังข์บุญมาก
เจ้าหน้าที่ตรวจสอบ
ที่ คผ ๐๐๒๒.๒/๓๔

กับ นายอรรถพล เจริญชันษา
ตำแหน่ง อธิบดีกรมป่าไม้
หน่วยงาน กรมป่าไม้

ความเห็นหรือคำถาม	คำชี้แจงของเจ้าหน้าที่ผู้รับตรวจ
<p>ตามที่สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินได้แจ้งการเปิดการตรวจสอบการดำเนินงานการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้ ตามหนังสือที่ คผ ๐๐๒๒/๕๓๐๑ ลงวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๒ นั้น</p> <p>บัดนี้ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินได้จัดทำสรุปผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะแล้วเสร็จ จึงขออนุญาตนายอธิบดีกรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ร่วมประชุมปิดการตรวจสอบ เพื่อรับทราบผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นในประเด็นข้อตรวจพบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ในวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๓ เวลา ๙.๓๐ น. ณ ห้องประชุม ชั้น ๔ อาคารเอนกประสงค์ ๔ ชั้น กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตามที่ได้ประสานงานไว้ในเบื้องต้น รวมทั้งได้ส่งไฟล์สรุปผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะให้กับทางผู้ประสานงานของท่านแล้ว</p> <p>จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องรับทราบและเข้าร่วมประชุมตามวันและเวลาดังกล่าว หากมีข้อสงสัยประการใดกรุณาติดต่อสอบถามนายปิยะพงษ์ ไชยจิตต์ นักวิชาการตรวจเงินแผ่นดินปฏิบัติการ หมายเลขโทรศัพท์ ๐-๒๑๒๖-๑๕๐๐ ต่อ ๗๑๑๑ หรือ ๐๘๖-๖๗๑-๕๓๖๖ พร้อมนี้ ได้แนบสรุปผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะมาด้วยแล้ว</p> <p></p> <p>(นายประสพสุข สังข์บุญมาก) เจ้าหน้าที่ตรวจสอบ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓</p>	

สำนักตรวจสอบการดำเนินงานที่ ๑
โทร ๐ - ๒๑๒๖ - ๑๕๐๐ ต่อ ๗๑๑๒
โทรสาร ๐ - ๒๒๗๙ - ๙๐๕๙
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ pa๐๑๑@oag.go.th

บทที่ 3

ผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะ

จากการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยเลือกตรวจสอบโครงการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานดังกล่าวจากทั้งสองหน่วยงาน จำนวนทั้งสิ้น 11 โครงการ โดยใช้วิธีการตรวจสอบเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค รวมถึงการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ พบว่ากรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ ยังประสบปัญหาบางประการในการดำเนินงานการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม โดยมีข้อตรวจพบ ดังนี้

ข้อตรวจพบที่ 1 การส่งเสริมเครือข่ายในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ข้อตรวจพบที่ 2 ปัญหาความยั่งยืนของเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้กับหน่วยงานของรัฐ

ข้อสังเกตที่ 1 กิจกรรมที่สนับสนุนเครือข่ายประสบปัญหาความรัดกุมในการดำเนินงาน

ข้อสังเกตที่ 2 การดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมเครือข่ายในบางโครงการมีความซ้ำซ้อนกัน

ข้อตรวจพบที่ 1 การส่งเสริมเครือข่ายในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

การดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมในแต่ละเครือข่ายจะต้องกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของโครงการ กิจกรรมที่ดำเนินการต้องสามารถส่งเสริมให้การดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่โครงการกำหนดไว้ใน การส่งเสริมให้เกิดการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ และภาคประชาชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟู และป้องกันทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้ จากการศึกษาความเป็นมาและวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมภายใต้โครงการที่เลือกตรวจสอบของกรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สามารถสรุปวัตถุประสงค์หลักของแต่ละโครงการได้ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. การส่งเสริมให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน ผ่านการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ป่า การส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า รวมถึงการส่งเสริม

การสร้างอาชีพด้านป่าไม้ให้แก่ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ โดยมุ่งเน้นการสร้างประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืนเป็นสำคัญ

2. การจำกัดขอบเขตการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าและป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า โดยการส่งเสริมให้เครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการสำรวจและจัดทำแนวเขตพื้นที่ป่าและพื้นที่ใช้ประโยชน์ตามโครงการ หรือจัดทำแนวเขตพื้นที่เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตพื้นที่ที่ชุมชนรับผิดชอบดูแลป้องกันการบุกรุกและป้องกันไฟป่า นอกจากนี้ ยังหมายถึงวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้เครือข่ายจัดทำกิจกรรมด้านการป้องกันป่า เช่น การจัดตั้งกฎระเบียบในชุมชน การจัดตั้งจุดสกัด การลาดตระเวน เป็นต้น

3. การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ป่า และป้องกันพื้นที่ป่า โดยการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน การให้งบประมาณสนับสนุนเพื่อทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ป่า และป้องกันพื้นที่ป่าในรูปแบบต่าง ๆ

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่รับผิดชอบการดำเนินโครงการที่สุ่มตรวจสอบ ให้ความเห็นว่านอกเหนือจากวัตถุประสงค์การดำเนินโครงการตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น การดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความมีส่วนร่วมกับประชาชนยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่สำหรับใช้ในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ให้เปลี่ยนจากการเป็นคู่ขัดแย้งจากการมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายกลายเป็นแนวร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการร่วมกันดูแลพื้นที่ป่าต่อไป ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในทิศทางที่ดีระหว่างทั้งสองฝ่ายในการสร้างความร่วมมือกันดูแลป่าต่อไป อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของทั้งสองหน่วยงานยังพบว่า บางโครงการประสบปัญหาในการส่งเสริมให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามโครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การดำเนินกิจกรรมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ร่วมกับป่า

การส่งเสริมให้เครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้โครงการประสบความสำเร็จ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องส่งเสริมกิจกรรมอันจะช่วยให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าต่อไป จากการศึกษาแนวคิดและการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าไม้ โดยเลือกศึกษาจากเอกสารของศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (RECOFTC) และคู่มือการดำเนินงานโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วมในผืนป่าตะวันตก (Joint management of Protected

Area: JoMPA) ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร พบว่า การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อความร่วมมือของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ต่อไป

แนวคิดการจัดการป่าชุมชนของ RECOFTC มองว่าป่าชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญที่เป็นช่องทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จัดการ ฟื้นฟูให้ป่ามีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น และมีการใช้ทรัพยากรและผลผลิตจากป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความมั่นคงแห่งชีวิตของคนในชุมชน การจัดการป่าชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรแบบองค์รวมที่มองทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน ล้วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันแม้จะให้ความสำคัญกับป่าแต่ไม่แยกส่วนกับการจัดการทรัพยากรทั้งหมดหรือกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการเชิงระบบนิเวศป่าไม้ (Forest Landscape) ชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างอิสระและสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การร่วมรับผิดชอบและตัดสินใจ จุดประสงค์และเป้าหมายของการจัดการป่าชุมชนต้องสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน และป่าที่ชุมชนใช้ประโยชน์ไม่ได้ ถือว่าไม่ใช่ป่าชุมชน เพราะชุมชนได้เลือกที่จะดูแลรักษาป่าแทนการทำลายป่า ดังนั้นชุมชนจึงต้องได้รับประโยชน์จากการรักษาป่าเป็นการทดแทน

ขณะที่โครงการ JoMPA ในการดำเนินกิจกรรมการจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมต้องมีการพัฒนาศักยภาพแกนนำเพื่อการอนุรักษ์ ร่วมเป็นคณะกรรมการชุมชน มีส่วนร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้ชุมชนเป็นสุข มีการส่งเสริมการดำรงชีวิตด้วยวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ลดรายจ่าย มีวิถีที่เป็นมิตรกับผืนป่าและสัตว์ป่าจนเกิดความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่และชุมชน มีการจัดทำโครงการหนุนเสริมวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เกิดเป็นเครือข่ายร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น ด้านอนามัย วัฒนธรรม ประเพณีที่ส่งผลให้ชุมชนเป็นสุข

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินกิจกรรมของโครงการที่เลือกตรวจสอบในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าได้นั้น พบว่า มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าและมีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายโครงการเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ/ป่าอนุรักษ์ รายละเอียดตามตารางที่ 8

ตารางที่ 8 วัตถุประสงค์โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าของโครงการที่เลือกตรวจสอบ

โครงการ	วัตถุประสงค์โครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า	การกำหนดกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า
กรมป่าไม้		
1. โครงการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.)	✘ ไม่มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้อง	✘ ไม่เกี่ยวข้อง
2. โครงการป่าชุมชน	เพื่อส่งเสริมการจัดการป่าไม้โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการควบคุม ดูแล รักษา หรือบำรุงป่า พัฒนาสิ่งแวดล้อมและการใช้ประโยชน์ภายใต้หลักการความสมดุลและยั่งยืน	✘ ✓ ไม่มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าโดยตรง แต่พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 มาตรา 33 กำหนดให้คำขอจัดตั้งป่าชุมชนต้องมีการจัดทำแผนจัดการป่าชุมชนซึ่งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของป่าชุมชน มีการกำหนดบริเวณเพื่อการอนุรักษ์และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ หรือบริเวณเพื่อการอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงแผนและวิธีดำเนินการอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา หรือควบคุมดูแลภาวะแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยต้องไม่ทำให้เกิดการสูญเสียสภาพความเป็นป่าทั้งในบริเวณเพื่อการอนุรักษ์และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์
3. โครงการสร้างป่าสร้างรายได้	1. เพื่อฟื้นฟูป่าตามแนวทางสร้างป่าสร้างรายได้ในพื้นที่ที่ราษฎรอยู่อาศัยทำกินในพื้นที่ป่าไม้ 2. เพื่อให้ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีรายได้อย่างต่อเนื่องและสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน	✓ ส่งเสริมให้ประชาชนปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำเกษตรกรรมโดยการปลูกป่าร่วมกับพืชเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับป่าและมีรายได้เสริมจากการปลูกพืชโดยไม่ทำลายป่าไม้
4. โครงการเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า	✘ ไม่มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้อง	✘ ไม่เกี่ยวข้อง
5. โครงการเครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า	✘ ไม่มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้อง	✘ ไม่เกี่ยวข้อง
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช		
6. โครงการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.)	✘ ไม่มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้อง	✘ ไม่เกี่ยวข้อง
7. โครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.)	เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นให้มีความสามารถในการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศป่าไม้ท้องถิ่นที่เกื้อกูลต่อความเป็นอยู่อย่างพอเพียงของ	✓ ✘ เน้นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและเสริมศักยภาพของชุมชน แต่กิจกรรมที่สนับสนุนแก่เครือข่ายบางแห่งมี

โครงการ	วัตถุประสงค์โครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า	การกำหนดกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า
	ชุมชน โดยกำหนดเป้าหมายประการหนึ่ง เพื่อให้ชุมชนจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืนตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยดำเนินการในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่หรือบริเวณรอบป่าอนุรักษ์	ความเกี่ยวข้องการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า เช่น กิจกรรมการปลูกป่าที่บ้านอาหารชุมชน กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินในเชิงอนุรักษ์ และโครงการส่งเสริมอาชีพเพื่อป้องกันไฟป่า/ การอนุรักษ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเครือข่ายที่เข้าร่วม โครงการว่าจะทำกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวหรือไม่
8. โครงการประชามคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้	1. เพื่อน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวพระราชดำริในด้านการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง มาใช้ในการแก้ปัญหาการจัดการที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พร้อมทั้งฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม และพัฒนาพื้นที่ทำกินให้แก่ราษฎรที่อาศัยในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 2. เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันดูแล ฝึกระวังรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าไม้อย่างยั่งยืน	✓ การส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและกิจกรรมการส่งเสริมอาชีพที่เกื้อกูลกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
9. โครงการหมู่บ้านพืทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม	เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและพัฒนาอาชีพทางด้านป่าไม้ แบบเศรษฐกิจพึ่งตนเอง ให้ราษฎรในหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้เพื่อสิ่งแวดล้อม โดยอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า การใช้และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านป่าไม้ที่เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมด้านป่าไม้ที่ช่วยในการอนุรักษ์ป่าไม้	✓ ประกอบด้วย กิจกรรมการพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้ และกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ดูแลป่าไม้ร่วมกับเจ้าหน้าที่
10. โครงการเครือข่ายการแก้ไขปัญหไฟป่าและหมอกควัน	✗ ไม่มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้อง	✗ ไม่เกี่ยวข้อง
11. โครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภาคป่าไม้โดยสร้างแรงจูงใจและกระบวนการมีส่วนร่วม (REDD+)	วัตถุประสงค์ของโครงการ REDD+ ระยะที่ 1 เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนในพื้นที่ป่า วัตถุประสงค์ของโครงการ REDD+ ระยะที่ 2 เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกภาคป่าไม้จากการทำลายป่าและทำให้ป่าเสื่อมโทรม และเพิ่มบทบาทในการอนุรักษ์ป่า การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน และเพิ่มการกักเก็บคาร์บอนในพื้นที่ป่าโดยการบูรณาการและสร้างความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐ	✓ ✗ มีกิจกรรมบางกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า เช่น กิจกรรมพัฒนาอาชีพทางเลือกลดการพึ่งพิงป่า บนแนวทางฐานเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: เอกสารการดำเนินงานโครงการทั้ง 11 โครงการ

จากตารางที่ 8 เห็นได้ว่าจาก 11 โครงการที่เลือกตรวจสอบ มีเพียง 6 โครงการที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเอกสาร

การดำเนินโครงการและการสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในส่วนกลางพบว่า มีเพียง 3 โครงการ ที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า ได้แก่ โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ โครงการประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ และโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม ขณะที่อีก 3 โครงการ ได้แก่ โครงการป่าชุมชน ซึ่งถึงแม้ว่าโครงการจะไม่มี การสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์โดยตรง แต่ในการจัดตั้งป่าชุมชนเปิดโอกาสให้ ชุมชนที่ต้องการจัดตั้งสามารถเขียนแผนจัดการป่าชุมชนในวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ ในพื้นที่ป่าได้ โครงการ REDD+ และโครงการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่า อนุรักษ์ (สสอ.) มีการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าให้แก่ เครือข่ายบางแห่ง แต่ไม่ใช่เป้าหมายหลักของโครงการ

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ทั้ง 6 โครงการ ในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน ทั้งสิ้น 6 จังหวัด เพื่อทราบถึงการส่งเสริมเครือข่ายที่รับผิดชอบในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานโครงการ สสอ. ประจำ สบอ.7 (นครราชสีมา) สบอ.14 (ตาก) และ สบอ.16 (เชียงใหม่) ให้ความเห็นว่าเครือข่ายที่รับผิดชอบไม่มีการเลือกดำเนิน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า

ขณะที่จากการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบจากทั้ง 6 โครงการ จำนวน 39 แห่ง พบว่า เครือข่ายทุกแห่งให้ความเห็นว่าสมาชิกในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ป่าได้ แต่เมื่อพิจารณาถึงการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าพบว่า มี เครือข่าย จำนวน 24 แห่ง ที่ได้รับการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอาชีพเพื่อลดการพึ่งพิง ป่า โดยไม่พบว่าเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบจากโครงการป่าชุมชน และโครงการ สสอ. ได้รับการส่งเสริม กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด

การดำเนินกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าของเครือข่ายในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

เครือข่ายป่าชุมชน จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการป่าชุมชนที่สุ่มตรวจสอบ ทั้ง 5 แห่ง พบว่า ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชุมชนได้ โดยสามารถเข้าไปเก็บหาของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ พืชสมุนไพร หรือไม้ล้ม เป็นต้น โดยมีกำหนดกติกาชุมชนในการใช้ประโยชน์ใน พื้นที่ป่าของชุมชน

เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ เป็นโครงการที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการ เพาะปลูกไม้ผลร่วมกับไม้ป่าภายในพื้นที่ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งเป็นพื้นที่ ที่ได้รับการผ่อนผัน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 และพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรตาม แนวทางของคณะอนุกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ ดังนั้น พื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการจึงเป็นพื้นที่ที่ ประชาชนสามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้อยู่แล้ว ทั้งนี้ จากการสังเกตการณ์การดำเนินโครงการในพื้นที่บ้าน

ใหม่วังผาปูน จ.เชียงใหม่ และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพบว่า ประชาชนที่เข้าร่วมจะดำเนินกิจกรรมโดยการปลูกไม้ผลและไม้เกษตร รูปแบบการปลูกป่าตามโครงการฯ กำหนดให้ปลูกไม้ป่าผสมผสานร่วมกับพืชเกษตร เพื่อรักษาป่าให้มีสภาพใกล้เคียงธรรมชาติ โดยสามารถเก็บผลผลิตจากพืชเกษตรที่ปลูกร่วมกับไม้ป่าเพื่อขายหรือบริโภคได้

การดำเนินกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าของเครือข่ายในความรับผิดชอบของกรมอุทยานฯ

เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ เนื่องจากพื้นที่ดำเนินโครงการเป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และอยู่ระหว่างการพิสูจน์สิทธิการอยู่อาศัยในพื้นที่ป่า โดยได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยได้ และจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า การดำเนินกิจกรรมตามโครงการช่วยส่งเสริมให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าได้ โดยคณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นผู้ดำเนินการจัดทำแนวเขตที่ทำกินเขตป่าอนุรักษ์ ร่วมกับเจ้าหน้าที่พร้อมติดป้ายตามแนวเขตหรือเสาหลักเพื่อแสดงแนวเขตให้ชัดเจน โดยมีการกำหนดกติกาชุมชนซึ่งกำหนดให้ประชาชนสามารถเพาะปลูกและทำกินได้เฉพาะในเขตพื้นที่ทำกินเท่าที่มีอยู่ ก่อนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ห้ามมอบหรือซื้อขายที่ดินในหมู่บ้านโครงการฯ เด็ดขาด โดยประชาชนสามารถเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจได้เฉพาะในพื้นที่ทำกิน ในส่วนของพื้นที่อนุรักษ์ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากการเก็บหาของป่าเฉพาะสำหรับใช้อุปโภคบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น และโครงการจะเข้ามาส่งเสริมกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การพัฒนาอาชีพที่เกื้อกูลกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ร่วมกับป่าหรือลดการพึ่งพิงป่า ซึ่งเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนมีอาหารและมีรายได้เสริม โดยการแจกกล้าไม้ผล แจกพันธุ์ปลา พันธุ์กบ การเพาะเห็ด การเลี้ยงผึ้ง ฯลฯ

เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม กระบวนการส่งเสริมภายใต้โครงการฯ เป็นกระบวนการที่ดำเนินงานผ่านขั้นตอนของกลุ่มชุมชนในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเพื่อการผลิตผลผลิตจากทรัพยากรป่าไม้ให้เป็นผลผลิตชุมชนเพื่อสร้างเสริมรายได้ โดยเน้นกระบวนการทำงานแบบกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อการพึ่งพิงอย่างยั่งยืนสมดุลในระบบธรรมชาติ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และช่วยกันพัฒนาผลผลิตชุมชน พัฒนาการตลาดที่ยั่งยืน โดยที่กลุ่มราษฎรที่เข้าร่วมโครงการฯ จะได้รับเงินอุดหนุน เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้ หมู่บ้านละไม่เกิน 50,000 บาท โดยเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบได้รับการส่งเสริมอาชีพในหลายรูปแบบ ทั้งการส่งเสริมการปลูกพืชเพื่อจำหน่าย เช่น บุก พืชสมุนไพร การแปรรูปผลผลิตจากป่า เช่น การทอผ้า การแปรรูปกาแฟ การแปรรูปสับปะรด การส่งเสริมการเลี้ยงผึ้ง เป็นต้น

เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. มีการกำหนดกรอบในการส่งเสริมสมาชิกเครือข่ายในหลายด้าน รวมถึงการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ และเป็นกรอบแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายที่เข้าร่วม

โครงการซึ่งจะได้รับเงินอุดหนุน จำนวน 50,000 บาท จำนวนไม่เกิน 4 ครั้ง เพื่อนำไปดำเนินกิจกรรมตามความต้องการของเครือข่ายภายใต้กรอบในการส่งเสริม โดยในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 - 2562 ทั้งนี้ โครงการ สสอ. มีการกำหนดกิจกรรมที่เครือข่ายต้องดำเนินการ เช่น กิจกรรมการดูแลพื้นที่ป่าไม่น้อยกว่า 500 ไร่ การปลูกเสริม/ปลูกฟื้นฟูเป็นพื้นที่ไม่น้อยกว่า 10 ไร่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และคณะกรรมการเครือข่าย จำนวน 6 เครือข่าย พบว่า ไม่มีเครือข่ายใดเลือกที่จะดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ

เครือข่าย REDD+ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในส่วนกลาง พบว่า โครงการ REDD+ ทั้งระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มีการกำหนดกรอบในการส่งเสริมสมาชิกเครือข่ายในเรื่องการส่งเสริมอาชีพจากการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ แต่ขึ้นอยู่กับความพร้อมในการให้การสนับสนุนของศูนย์ REDD+ แต่ละแห่งในพื้นที่ และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และคณะกรรมการเครือข่าย จำนวน 4 เครือข่าย พบว่า มี 3 เครือข่ายที่ได้รับการส่งเสริมอาชีพ

- ผลสำเร็จจากการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า

จากการตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่าย และการสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ มีผลการตรวจสอบดังนี้

ผลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทราบถึงความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า โดยพิจารณาจากปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างรายได้ การลดรายจ่าย และการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิก ในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ จำนวนทั้งสิ้น 6 จังหวัด รายละเอียดตามตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานถึงความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า

เครือข่าย	จำนวนเจ้าหน้าที่ที่สัมภาษณ์ (ราย)	ความสำเร็จด้านรายได้ (แห่ง)			ความสำเร็จด้านลดรายจ่าย (แห่ง)			การเพิ่มสมาชิก (แห่ง)		
		บรรลุ	ไม่บรรลุ	ประเมินไม่ได้	บรรลุ	ไม่บรรลุ	ประเมินไม่ได้	บรรลุ	ไม่บรรลุ	ประเมินไม่ได้
1. เครือข่ายป่าชุมชน	6	0	0	6	0	0	6	1	0	5
2. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	3	2	0	1	2	0	1	3	0	0
3. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	6	0	0	6	0	0	6	1	0	5
4. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคม	6	0	2	4	0	5	1	2	1	3

เครือข่าย	จำนวน เจ้าหน้าที่ ที่สัมภาษณ์ (ราย)	ความสำเร็จด้านรายได้ (แห่ง)			ความสำเร็จด้านลดรายจ่าย (แห่ง)			การเพิ่มสมาชิก (แห่ง)		
		บรรลุ	ไม่บรรลุ	ประเมิน ไม่ได้	บรรลุ	ไม่บรรลุ	ประเมิน ไม่ได้	บรรลุ	ไม่บรรลุ	ประเมิน ไม่ได้
เศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่ป่าไม้										
5. เครือข่ายหมู่บ้าน พิทักษ์ป่ารักษา สิ่งแวดล้อม	6	2	0	4	3	0	3	2	0	4
6. เครือข่าย REDD+	5	1	2	2	1	1	3	1	1	3
รวม	32	5	4	23	6	6	20	10	2	20

จากตารางที่ 9 พบว่า มีเจ้าหน้าที่เพียง 5 รายที่ให้ความเห็นว่าโครงการประสบผลสำเร็จด้านรายได้ และเจ้าหน้าที่ จำนวน 6 ราย ให้ความเห็นว่าประสบผลสำเร็จด้านการลดรายจ่าย ขณะที่เจ้าหน้าที่ จำนวน 10 ราย ให้ความเห็นว่าการดำเนินโครงการช่วยให้มีคนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ที่ให้ความเห็นว่าถึงแม้การดำเนินโครงการจะส่งเสริมการสร้างอาชีพให้กับเครือข่าย แต่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้เครือข่ายสามารถพึ่งพาตนเองได้เป็นหลัก มากกว่าการมุ่งเน้นผลกำไรจากการทำกิจกรรม ดังนั้น การดำเนินโครงการจึงไม่ได้วัดผลด้านการสร้างรายได้ นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์พบว่าเจ้าหน้าที่ไม่สามารถประเมินผลสำเร็จในการสร้างอาชีพได้ เนื่องจากไม่มีการจัดเก็บข้อมูลในส่วนดังกล่าวไว้

ผลจากการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่ายทั้ง 6 โครงการ จำนวน 39 แห่ง พบว่า มีเครือข่ายเพียง 16 แห่ง ที่ให้ความเห็นว่าการดำเนินกิจกรรมตามโครงการสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับเครือข่าย โดยไม่มีเครือข่ายใดที่ให้ความเห็นว่ากิจกรรมตามโครงการสามารถส่งเสริมให้เป็นอาชีพหลักของเครือข่ายได้ ขณะที่เครือข่าย จำนวน 16 แห่ง ให้ความเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการในการช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือนของสมาชิกได้ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์พบว่า มีเครือข่ายเพียง 6 แห่ง ที่ให้ความเห็นว่ายังคงทำกิจกรรมด้านอาชีพอยู่ครบถ้วน และเครือข่ายอีก 16 แห่งที่ยังทำกิจกรรมต่อเพียงบางส่วนเท่านั้น ขณะที่เครือข่ายจำนวน 4 แห่ง ไม่ได้ทำกิจกรรมที่ได้รับการส่งเสริมด้านอาชีพแล้ว

ขณะที่ผลจากการสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายทั้ง 6 โครงการ จำนวน 22 แห่ง พบว่า มีเครือข่ายที่มีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า จำนวน 20 แห่ง ประกอบด้วย เครือข่ายที่ทำกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ จำนวน 14 แห่ง และเครือข่ายที่ทำกิจกรรมด้านการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า จำนวน 6 แห่ง รายละเอียดตามตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ผลการสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า

เครือข่าย	จำนวนที่ สุ่มตรวจสอบ (แห่ง)	ผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมฯ (แห่ง)		
		บรรลุผลสำเร็จ	บรรลุผลสำเร็จ บางส่วน	ไม่บรรลุผลสำเร็จ
กิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ				
1. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	1	0	0	1
2. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจ พอเพียงในพื้นที่ป่าไม้	4	0	4	0
3. เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม	6	1	2	3
4. เครือข่าย REDD+	3	1	0	2
รวม	14	2	6	6
กิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า				
1. เครือข่ายป่าชุมชน	5	5	0	0
2. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	1	0	0	1
รวม	6	5	0	1
รวมทั้งหมด	20	7	6	7

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายที่ทำกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพที่สุ่มตรวจสอบ และสังเกตการณ์ในพื้นที่ จำนวน 14 แห่ง โดย ณ วันที่สังเกตการณ์ มีเครือข่ายจำนวน 6 แห่ง ไม่มีการดำเนินกิจกรรมตามที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการแล้ว ขณะที่เครือข่ายอีก 6 แห่ง บรรลุผลสำเร็จเพียงบางส่วน เนื่องจากมีสมาชิกเพียงบางส่วนที่ยังทำกิจกรรมอยู่ หรือเครือข่ายยังดำเนินเฉพาะบางกิจกรรมและได้ยุติการดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรมไปแล้ว เป็นต้น โดยมีเครือข่ายเพียง 2 แห่ง ที่บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์พืชสมุนไพร เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม บ้านกุยเลอตอ จ.ตาก ซึ่งนำเงินสนับสนุนจากโครงการฯ มาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกในเครือข่ายใช้ในการเพาะปลูกบุก และเครือข่าย REDD+ อุ่มผาง จ.ตาก ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ต่อยอดจากโครงการ JoMPA ของมูลนิธิสืบนาคะเสถียร โดยปัจจุบันกลุ่มฯ สามารถสร้างรายได้จากการสนับสนุนอาชีพการปลูกบุก ขมิ้น และผ้าทอ

สำหรับการดำเนินกิจกรรมด้านการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าพบว่า เครือข่ายป่าชุมชนที่สุ่มตรวจสอบและสังเกตการณ์ทั้ง 5 แห่ง บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินการ โดยพิจารณาจากการที่เครือข่ายมีการกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าที่ชุมชนดูแล และมีการกำกับดูแลให้คนในชุมชนปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ร่วมกันจัดทำขึ้น ขณะที่เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. บ้านนอกลา จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งมีกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม่บรรลุผลสำเร็จ เนื่องจากเครือข่ายมีการทำระบบประปาภูเขา แต่ในปัจจุบันชำรุดเสียหายไปหมดแล้วเนื่องจากภัยธรรมชาติ และไม่ได้มีการมาซ่อมแซมระบบ จึงไม่สามารถใช้ประโยชน์จากระบบประปานั้นได้

จากการตรวจสอบเอกสาร การสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ ปรากฏผลการตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพของแต่ละโครงการโดยสรุป ดังนี้

ผลการตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพของเครือข่ายในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ จากการสัมภาษณ์สมาชิกและสังเกตการณ์ในพื้นที่ พบว่าพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการมีการปรับเปลี่ยนจากพื้นที่เกษตรเชิงเดี่ยวเป็นพื้นที่ป่า (ไม้ป่าผสมไม้เกษตร) แต่บางแปลงอาจไม่ได้ปลูกครบตามจำนวนชนิดพันธุ์พืชและรูปแบบการปลูกป่าที่กำหนดไว้ ประกอบกับสมาชิกเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการประสบปัญหาเรื่องสภาพดินและน้ำในพื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออัตราการตายของต้นไม้ ทำให้อาชีพที่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการ ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร รายได้ที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะรายได้เสริมร่วมกับอาชีพอื่น ไม่ถึงขั้นเป็นรายได้หลักในการประกอบอาชีพ ผนวกกับในหลายพื้นที่เพิ่งเริ่มดำเนินการโครงการประมาณ 1 - 2 ปี ผลผลิตจึงมีปริมาณน้อย หรือยังไม่ได้รับผลผลิต ทำให้ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ด้านรายได้

ผลการตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพของเครือข่ายในความรับผิดชอบของกรมอุทยานฯ

เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ จากการตรวจสอบการดำเนินงานโครงการประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ โดยการศึกษาเอกสารรายงานผลการดำเนินงานและการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่าย จำนวนทั้งสิ้น 7 แห่ง พบว่า การดำเนินงานของบางแห่งยังไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างรายได้ ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ไม่มีการขายผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมสนับสนุนของโครงการฯ เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบเล็กทำกิจกรรมบางอย่างที่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการแล้ว เช่น เครือข่ายฯ บ้านเขาพับผ้า จ.นครศรีธรรมราช สมาชิกบางส่วนยุติการดำเนินงานที่โครงการส่งเสริมแล้ว เนื่องจากไม่สะดวกที่จะจัดซื้อพันธุ์ปลาดุกมาเลี้ยงเองและไม่มีการสร้างรายได้จากการเลี้ยงปลาดุกที่โครงการส่งเสริม เครือข่ายฯ บ้านชำต้อง จ.พิษณุโลก จากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มประสบปัญหาหัดติดเชื้อราเขียว ทำให้ผลผลิตตกต่ำ อีกทั้งสมาชิกกลุ่มไม่มีเวลาดำเนินกิจกรรมเพาะเห็ดนางฟ้าร่วมกัน ทำให้กลุ่มต้องยุติกิจกรรมเพาะเห็ดนางฟ้า และปัจจุบันเปลี่ยนมาดำเนินกิจกรรมการปลูกมะยงชิด หรือเครือข่ายฯ บ้านหนองครก จ.อุบลราชธานี ซึ่งจากการสังเกตการณ์พบว่า เจ้าหน้าที่โครงการมีการส่งเสริมกิจกรรมการปลูกผักหวาน โดย ณ วันที่สังเกตการณ์พบว่า เครือข่ายได้ยุติการดำเนินงานไปแล้ว เนื่องจากปลูกแล้วไม่ได้ผล

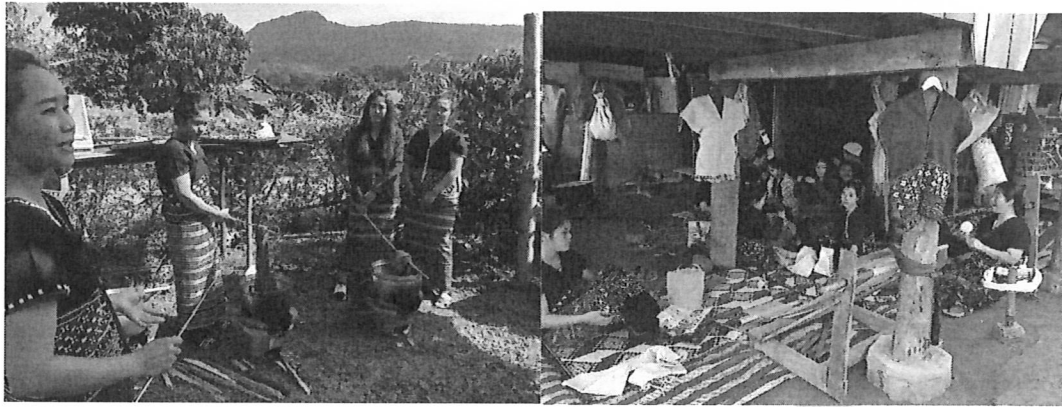
เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การดำเนินงานกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ พบว่า การดำเนินงานของบางเครือข่ายยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า เนื่องจากไม่บรรลุผลในการพัฒนาผลผลิตชุมชนเพื่อเสริมสร้าง

รายได้ให้ชุมชนตามที่คาดหวังไว้ เช่น เครือข่ายฯ กลุ่มอนุรักษ์พืชสมุนไพรชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านขุนแตะ จ.เชียงใหม่ พบว่า ตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนถึงปัจจุบัน กลุ่มฯ ยังไม่มีรายได้จากการขายสมุนไพรตากแห้ง เนื่องจากไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิต ซึ่งการที่ไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตได้ส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจในการผลิตของกลุ่มฯ ทำให้สมาชิกลดจำนวนลง ประกอบกับอยู่ในช่วงที่อากาศเย็น แดดน้อย ทำให้กลุ่มฯ ไม่สามารถผลิตสมุนไพรตากแห้งได้ จึงยุติการแปรรูปสมุนไพรชั่วคราว เครือข่ายฯ กลุ่มผลิตน้ำดื่มจากประปาภูเขา กลุ่มอนุรักษ์ป่าภูคำปลากั้ง บ้านคำบาก จ.อุบลราชธานี จากการสังเกตการณ์พบว่า ระบบผลิตน้ำดื่มเพื่อจำหน่าย และโรงเรือนที่ใช้ในการผลิตน้ำดื่มไม่ได้ถูกใช้งาน เนื่องจากปัญหาในการขออนุญาตผลิตน้ำดื่มจาก อย. จึงไม่มีการดำเนินการผลิตน้ำดื่มเพื่อจำหน่าย และแหล่งน้ำต้นทุนไม่เข้าไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ทำให้ชุมชนล้มเลิกการผลิตน้ำเพื่อจำหน่ายไปในที่สุด โดยไม่มีการใช้ประโยชน์จากโรงผลิตน้ำดื่ม และชุมชนไม่สามารถสร้างรายได้จากการทำกิจกรรมตามที่วางแผนไว้

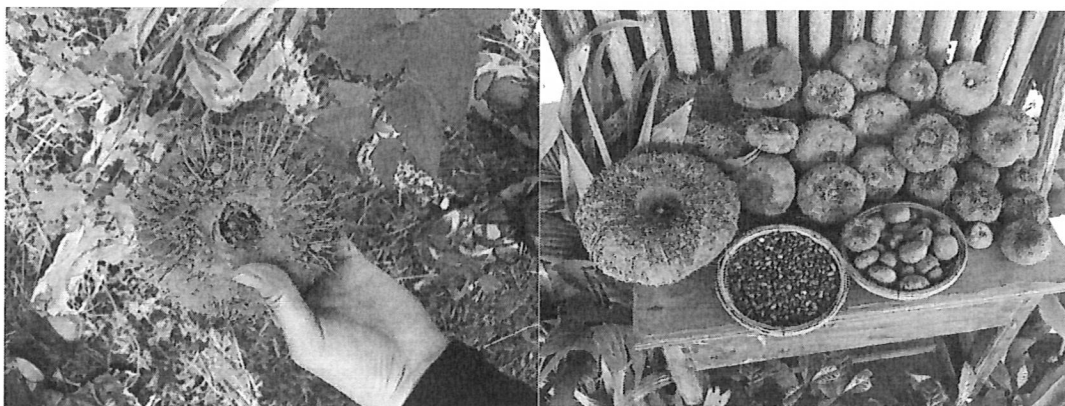
เครือข่าย REDD+ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และเครือข่ายพบว่า มี 2 เครือข่าย ที่ไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ เครือข่ายฯ บ้านนาหว้า จ.อุบลราชธานี และเครือข่ายฯ บ้านเมืองอาง จ.เชียงใหม่ โดยเครือข่ายฯ บ้านนาหว้า ได้รับการส่งเสริมให้ดำเนินกิจกรรมเพาะเห็ดขอนขาว ปัจจุบันไม่ได้ทำต่อแล้ว และเครือข่ายฯ บ้านเมืองอาง ได้รับการส่งเสริมให้ดำเนินกิจกรรมปลูกผักหวานและมะนาว จากการสังเกตการณ์พบว่า พืชที่ปลูกมีสภาพการเจริญเติบโตที่ไม่ดี ไม่สามารถสร้างรายได้ได้ตามที่คาดหวังไว้ อีกทั้ง เครือข่ายฯ บ้านเมืองอางได้มีการอบรมหัวข้อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ไม่พบว่ามี การดำเนินต่อยอดกิจกรรมดังกล่าวในพื้นที่หลังจากอบรมแต่อย่างใด

ภาพตัวอย่างเครือข่ายที่บรรลุผลสำเร็จ/บรรลุผลสำเร็จบางส่วนในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า

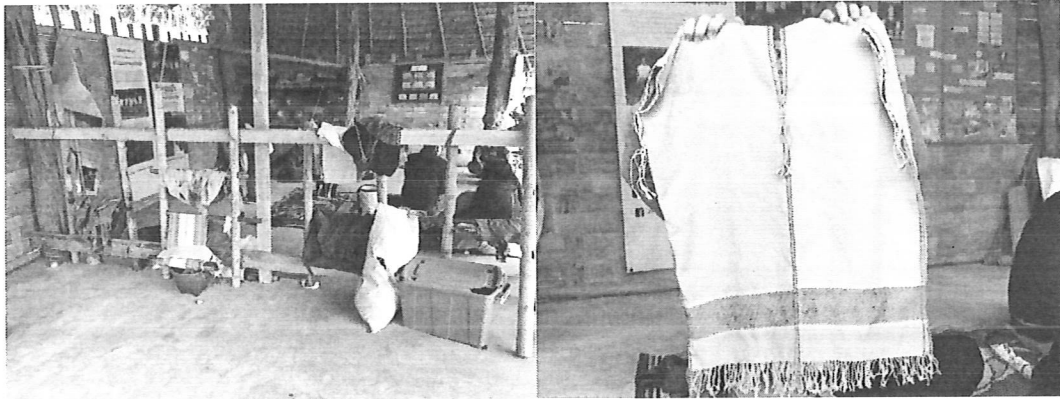
ภาพที่ 1-2 : เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม กลุ่มอนุรักษ์ผ้าทอชนเผ่า บ้านขุนแตะ
สถานที่ : บ้านขุนแตะ ต.ดอยแก้ว อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2562

เครือข่ายฯ ได้รับเงินอุดหนุนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 จำนวนเงิน 50,000 บาท จำนวนสมาชิก 22 คน มีการรวมกลุ่มภายในหมู่บ้านในการดำเนินการเพื่อทำกิจกรรมการทอผ้า โดยสมาชิกนำผ้าที่ผลิตได้มาส่งให้กลุ่ม และหักรายได้บางส่วนเข้าเป็นเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มต่อไป

ภาพที่ 3-4 : เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม กลุ่มส่งเสริมปลูกสมุนไพรพื้นบ้าน (บุก) บ้านกุยเลอตอ
สถานที่ : บ้านกุยเลอตอ ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก
วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

เครือข่ายฯ ได้รับเงินอุดหนุนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 จำนวนเงิน 50,000 บาท จำนวนสมาชิก 67 คน เงินอุดหนุนนำมาเป็นเงินทุนให้แก่สมาชิกในการจัดหาพันธุ์บุก โดยสมาชิกที่นำเงินไปเป็นทุนในการจัดหาพันธุ์บุกจะต้องนำเงินมาคืนกลุ่มเมื่อขายผลผลิต (บุก) แล้ว (ภายใน 3 ปี) และจะมอบเงินสนับสนุนเพื่อสมทบในกองทุนเงินอุดหนุนให้กลุ่มฯ เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนต่อไป

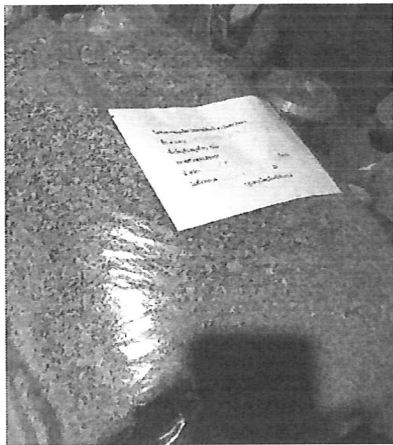

ภาพที่ 5-6 : เครื่องช่าย REDD+ บ้านหม่องก๊วะ กิจกรรมการทอผ้า

สถานที่ : บ้านหม่องก๊วะ ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

เครือข่ายฯ ได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องการทอผ้า การย้อมผ้า และเจ้าหน้าที่ให้การสนับสนุนหาช่องทางจำหน่ายผ้าทอ ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 7 กลุ่มบ้าน ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง จ.ตาก โดยสมาชิกในกลุ่มจะทอผ้าเพื่อจำหน่าย รายได้ส่วนหนึ่งจะสมทบเพื่อเป็นกองทุนดูแลทรัพยากรป่าไม้

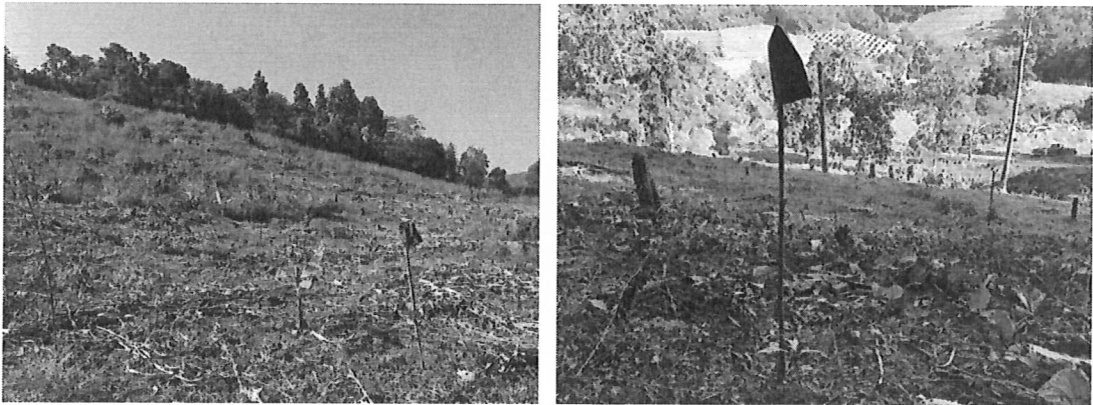
ภาพที่ 7 : เครือข่าย REDD+ บ้านหม่องก๊วะ กิจกรรมการปลูก
ขมิ้นชัน

สถานที่ : บ้านหม่องก๊วะ ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

เครือข่ายฯ ได้รับส่งเสริมการปลูกขมิ้นชัน โดยเจ้าหน้าที่ช่วยหาช่องทางจำหน่ายผลผลิต โดยมีชุมชนที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 7 กลุ่มบ้าน ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง จ.ตาก โดยสมาชิกในกลุ่มจำหน่ายขมิ้นชันแล้ว รายได้ส่วนหนึ่งจะสมทบเพื่อเป็นกองทุนดูแลทรัพยากรป่าไม้

ภาพถ่ายอย่างเครือข่ายที่ไม่บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า

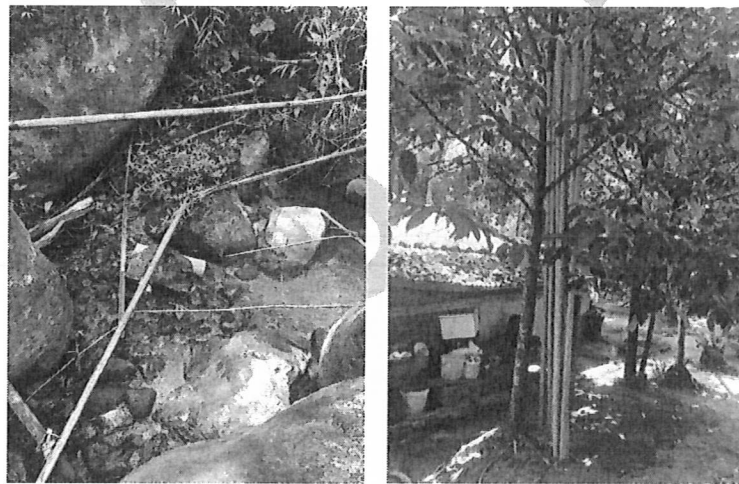

ภาพที่ 8-9 : เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ บ้านใหม่วังผาปูน

สถานที่ : บ้านใหม่วังผาปูน ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่

วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2562

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ณ พื้นที่สุ่มตรวจสอบ สมาชิกเครือข่ายได้รับการสนับสนุนกล้าไม้ป่าและไม้ผล ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 พบว่า กล้าไม้ผลที่ได้สนับสนุนจากโครงการยังไม่สามารถให้ผลผลิตได้ และกล้าไม้ป่าที่ปลูกส่วนใหญ่ตาย เนื่องจากภัยแล้งและเกิดไฟไหม้ รวมทั้งไม่มีแหล่งน้ำใกล้เคียงบริเวณปลูก

ภาพที่ 10-11 : เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. บ้านนอกนา กิจกรรมจัดทำระบบประปา

สถานที่ : บ้านนอกนา ต.ลานสกา อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช

วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2563

เครือข่ายฯ ได้รับเงินอุดหนุนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 เป็นเงิน 50,000 บาท จำนวนสมาชิก 24 คน นำเงินอุดหนุนที่ได้บางส่วนมาสร้างระบบประปาภูเขา จากการสังเกตการณ์พบว่า ระบบประปาดังกล่าวพังเสียหายไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากภัยธรรมชาติ และยังไม่มีการซ่อมแซม เนื่องจากไม่มีงบประมาณ

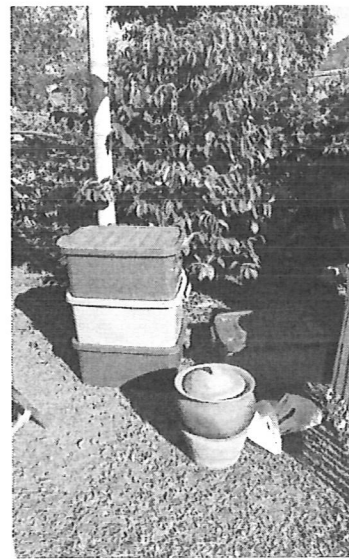
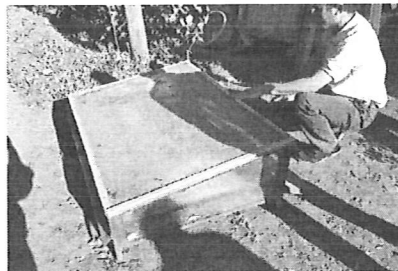

ภาพที่ 12-13 : เครื่องช่วยประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ บ้านเขาพับผ้า

สถานที่ : บ้านเขาพับผ้า ต.สีซัด อ.สีชล จ.นครศรีธรรมราช

วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2563

เครือข่ายฯ บ้านเขาพับผ้า ได้รับการสนับสนุนการเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์ จำนวน 50 ครัวเรือน ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 - 2562 โดยการให้อุปกรณ์และพันธุ์ปลาจาก การสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ยุติการดำเนินกิจกรรมที่โครงการส่งเสริมแล้ว

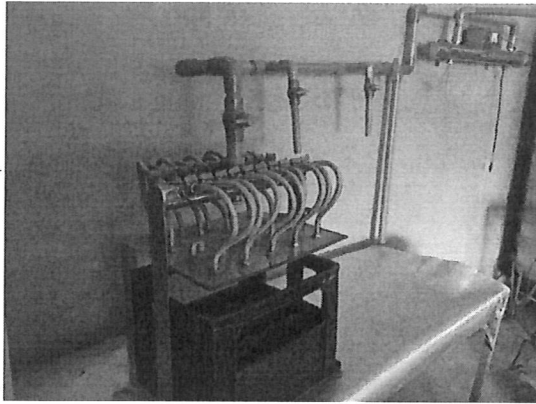

ภาพที่ 14-16 : เครื่องช่วยหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม กลุ่มอนุรักษ์พืชสมุนไพรชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านขุนแตะ

สถานที่ : บ้านขุนแตะ ต.ตอยแก้ว อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่

วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2562

เครือข่ายฯ ได้รับเงินอุดหนุนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 จำนวนเงิน 50,000 บาท จำนวนสมาชิก 10 คน ตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีรายได้จากการขายสมุนไพรตากแห้ง เนื่องจากไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิต จึงทำการยุติการดำเนินกิจกรรมชั่วคราว ปัจจุบันเหลือสมาชิกเพียง 5 คน

ภาพที่ 17-18 : เครื่องช่วยหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม กลุ่มผลิตน้ำดื่มจากประปาภูเขา กลุ่มอนุรักษ์ป่าภูค่าปลากั้ง
สถานที่ : บ้านคำบาก ต.ห้วยข่า อ.บุณฑริก จ.อุบลราชธานี
วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2563

เครื่องช่วยฯ ได้รับเงินอุดหนุนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 - 2555 และ พ.ศ. 2557 เป็นเงินปีละ 50,000 บาท สมาชิกกลุ่ม คือ ชุมชนบ้านคำบาก จากการสังเกตการณ์พบว่า ระบบผลิตน้ำดื่มเพื่อจำหน่าย และโรงเรือนที่ใช้ในการผลิตน้ำดื่มไม่ได้ถูกใช้งาน เนื่องจากปัญหาในการขออนุญาตผลิตน้ำดื่มจาก อย. จึงไม่มีการดำเนินการผลิตน้ำดื่มเพื่อจำหน่าย

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อพิจารณาการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกับป่า โดยพิจารณาจากการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า และความสำเร็จของกิจกรรมการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าพบว่า จากการตรวจสอบโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม จำนวน 11 โครงการ มีโครงการที่มีวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าจำนวนทั้งสิ้น 6 โครงการ แบ่งเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า จำนวน 3 โครงการ ได้แก่ โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ โครงการประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ และโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม ขณะที่อีก 3 โครงการ ได้แก่ โครงการป่าชุมชน โครงการ สสอ. และโครงการ REDD+ จะมีการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าให้แก่เครือข่ายบางแห่ง แต่ไม่ใช่เป้าหมายหลักของโครงการ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบส่วนใหญ่ยังไม่ประสบผลสำเร็จทั้งในด้านของการเพิ่มรายได้และการลดรายจ่าย รวมถึงหน่วยงานยังไม่มีข้อมูลที่จะสะท้อนให้เห็นถึงผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ

1.2 การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่ายังประสบปัญหาบางประการ

การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมให้ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จะต้องมีการสำรวจพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ให้กับชุมชน ให้มีความชัดเจน การสนับสนุนให้ประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าได้ตามความเหมาะสม รวมไปถึงการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าผ่านทางกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้น หน่วยงานทั้งสองแห่งจะต้องมีกิจกรรมในการกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าให้มีความชัดเจน กำหนดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการบุกรุก รวมถึงส่งเสริมให้มีเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการกำหนดกติการ่วมกันภายในชุมชนเพื่อดูแลทรัพยากรภายในพื้นที่ป่าที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

1.2.1 การจัดทำแนวเขตตามโครงการที่สุ่มตรวจสอบ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในส่วนกลาง และการตรวจสอบเอกสารการดำเนินโครงการของ 11 โครงการที่สุ่มตรวจสอบ พบว่า มีโครงการที่มีหลักเกณฑ์/ข้อกำหนดให้เครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการต้องกำหนดแนวเขตพื้นที่ในการเข้าร่วมโครงการ จำนวน 7 โครงการ โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ข้อกำหนดในการจัดทำแนวเขตพื้นที่ดำเนินกิจกรรมของแต่ละโครงการที่ตรวจสอบ

โครงการ	กำหนดให้จัดทำแนวเขต	หมายเหตุ
กรมป่าไม้		
1. โครงการ รสทป.	✓	มีการกำหนดในแบบฟอร์มรายงานข้อมูลพื้นที่ในความดูแลของเครือข่าย รสทป. กำหนดให้ระบุที่ตั้งพื้นที่ป่าที่เครือข่ายดูแล พร้อมทั้งระบุพิกัด GPS และให้ทำแผนที่สังเขปแสดงพื้นที่ป่าที่เครือข่ายดูแล
2. โครงการป่าชุมชน	✓	การขออนุญาตจัดทำโครงการป่าชุมชนจะต้องมีการสำรวจและจับค่าพิกัดแนวเขตป่าชุมชน
3. โครงการสร้างป่าสร้างรายได้	✓	กำหนดให้คณะทำงานระดับตำบล สำรวจวิเคราะห์พื้นที่ที่เป็นรายครัวเรือนและกำหนดขอบเขตพื้นที่เป้าหมายโดยวัดขอบเขตพื้นที่สำหรับปลูกพืชตามโครงการ
4. โครงการเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า	✓	ถึงแม้โครงการมีการกำหนดให้เครือข่ายต้องจัดทำแผนที่แสดงขอบเขตปฏิบัติงาน แต่เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่อง การป้องกันไฟป่า
5. โครงการเครือข่ายหมู่บ้านพื้นฟูป่า	✗	

โครงการ	กำหนดให้ จัดทำแนว เขต	หมายเหตุ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช		
6. โครงการ รสทป.	✓	มีการกำหนดในแบบฟอร์มแบบเสนอโครงการ มีการระบุให้ เครือข่าย รสทป. ตำบล มีแผนในการปฏิบัติงานและค่าพิกัด จุดที่ตั้งของเครือข่าย
7. โครงการ สสอ.	✓	มีการกำหนดในแบบฟอร์มแบบเสนอโครงการ มีการระบุให้ เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. มีแผนในการปฏิบัติงาน
8. โครงการประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้	✓	โครงการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนต้องจัดเตรียม ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน ซึ่งครอบคลุมถึงข้อมูลขอบเขต หมู่บ้าน ขอบเขตที่ทำกินในพื้นที่ป่าไม้ และต้องบริหารจัดการพื้นที่โดยชุมชน มีส่วนร่วม โดยต้องจัดทำข้อมูลขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดย แบ่งออกเป็น พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ป่าไม้หมู่บ้าน
9. โครงการหมู่บ้านพืชมงคลป่ารักษาสิ่งแวดล้อม	✗	
10. โครงการเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน	✓	ถึงแม้เครือข่ายแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน กำหนดให้ เครือข่ายที่ได้รับเงินอุดหนุนต้องจัดทำข้อมูลขอบเขตพื้นที่การ ปฏิบัติงานเป็นแผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่ปฏิบัติงานของเครือข่าย แต่ เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่องการป้องกันไฟป่า
11. โครงการ REDD+	✗	

ที่มา: เอกสารการดำเนินโครงการทั้ง 11 โครงการ

จากข้อมูลตามตารางที่ 11 การจัดทำแนวเขตของแต่ละโครงการมีวัตถุประสงค์ในการกำหนด
แนวเขตพื้นที่ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจัดทำแนวเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ จำนวน 4 โครงการ
ประกอบด้วย โครงการป่าชุมชน โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ โครงการ สสอ. และโครงการประชาคม
เศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ 2) การจัดทำแนวเขตเพื่อแสดงขอบเขตพื้นที่ป่าที่ชุมชนรับผิดชอบเฝ้า
ระวังการบุกรุก ได้แก่ โครงการ รสทป. ของกรมป่าไม้ สำหรับโครงการ รสทป. ของกรมอุทยานฯ
กำหนดให้จัดทำแนวเขตเฉพาะเครือข่ายที่ขอรับเงินอุดหนุนเท่านั้น และ 3) การจัดทำแนวเขตเพื่อ
แสดงพื้นที่รับผิดชอบในการป้องกันไฟป่า ตามโครงการความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า และโครงการ
เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ทั้งนี้ จากการตรวจสอบเอกสาร การสัมภาษณ์ และ
สังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแนวเขตของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ มีผลการ
ตรวจสอบดังนี้

เครือข่ายที่มีการจัดทำแนวเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์

เครือข่ายป่าชุมชน จากการตรวจสอบเอกสารพบว่า เครือข่ายป่าชุมชนที่ได้รับเงินอุดหนุนทุกแห่ง
มีการรังวัดและจัดทำแผนที่และค่าพิกัดโดยรอบพื้นที่ป่าชุมชนอย่างชัดเจน ประกอบเอกสารรายงาน
การตรวจสอบพื้นที่ตามคำขออนุญาตจัดทำโครงการป่าชุมชน (แบบ ปชช. 2) และจากการสังเกตการณ์

พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายป่าชุมชนที่ได้รับเงินอุดหนุนทุกแห่ง พบว่า การดำเนินกิจกรรม ได้แก่ การจัดทำป้ายแนวเขต เส้นหลักแนวเขต และป้ายโครงการ และมีการลาดตระเวนป้องกัน ส่วนป่าชุมชนที่ไม่ได้รับเงินอุดหนุน จำนวน 1 แห่ง พบว่า มีการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ จัดทำป้ายโครงการ จัดทำป้ายแนวเขต จัดทำป้ายกติกาชุมชน กิจกรรมการลาดตระเวน/ดับไฟป่า โดยใช้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมจากหน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานอื่น

เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบทั้ง 5 แห่ง พบว่า พื้นที่โครงการจะมีป้ายโครงการแสดงอยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียดทั้งชื่อของผู้เข้าร่วม ขนาดของพื้นที่ แสดงเป็นแผนที่และขอบเขตของพื้นที่โครงการ และมีการจับค่าพิกัดอย่างน้อย 4 จุด ซึ่งจะต้องเป็นค่าพิกัดที่ครอบคลุมทั่วพื้นที่ของโครงการ

เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ จากการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่าย พบว่า ข้อมูลขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินของโครงการประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ เป็นข้อมูลที่จัดทำในแผนที่ มาตราส่วน 1:50,000 โดยเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากแผนที่แสดงผลการดำเนินการกิจกรรมรังวัดแปลงที่ดิน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 โดยที่ประชาชนรับทราบว่าแนวขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินของหมู่บ้าน นอกจากนี้ ยังกำหนดให้คณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการจัดทำแนวเขตร่วมกับเจ้าหน้าที่ โดยการถางแนว พร้อมติดป้ายตามแนวเขตหรือปักหลักปูน โดยผู้ที่มีที่ทำกินติดกับเขตป่าอนุรักษ์ต้องดูแลรักษาแนวเขตและป้ายอยู่เสมอ

เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. จากการศึกษาคู่มือการปฏิบัติงานโครงการ สสอ. มีการกำหนดให้เครือข่ายระบุแผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในแบบเสนอโครงการ

เครือข่ายที่มีการจัดทำแนวเขตเพื่อแสดงขอบเขตพื้นที่ป่าที่ชุมชนรับผิดชอบเฝ้าระวังการบุกรุก

เครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้ จากการตรวจสอบรายงานผลการดำเนินกิจกรรมเครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้ที่สุ่มตรวจสอบ พบว่า เครือข่ายฯ มีการจัดทำแผนที่กำหนดขอบเขตพื้นที่ปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ตามแบบคู่มือการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า ในการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ดูแลนั้นมีการจัดทำทั้งหมด 2 แห่ง ไม่ได้จัดทำ 5 แห่ง โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และสมาชิกเครือข่ายฯ แจ้งว่าใช้แผนที่ป่าชุมชนที่มีการจัดทำไว้เดิมเป็นขอบเขตในการปฏิบัติงาน

เครือข่าย รสทป. ของกรมอุทยานฯ จากการตรวจสอบรายงานผลการดำเนินกิจกรรมและสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 6 แห่ง พบว่า มีเครือข่าย รสทป. ที่ได้รับเงินอุดหนุน จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ เครือข่าย รสทป. ตำบลโหล่งขุด จ.เชียงใหม่ มีการจัดทำป้ายโครงการ และแสดงแผนที่แสดงแนวเขตที่เครือข่ายรับผิดชอบดูแล

เครือข่ายที่มีการจัดทำแนวเขตเพื่อแสดงพื้นที่รับผิดชอบในการป้องกันไฟฟ้า

เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟฟ้า จากการตรวจสอบรายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟฟ้าที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 6 แห่ง พบว่า เครือข่ายฯ มีการจัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งเครือข่าย ส่วนแผนที่กำหนดขอบเขตพื้นที่ปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ (แบบเครือข่าย 2) มีการจัดทำเพียง 1 แห่ง โดยบางส่วนใช้แผนที่ป่าชุมชนที่มีการจัดทำไว้เดิมเป็นขอบเขตในการปฏิบัติงาน บางส่วนใช้แนวเขตการปกครองโดยรอบหมู่บ้านเป็นพื้นที่รับผิดชอบของเครือข่าย ทั้งนี้ แนวเขตพื้นที่ปฏิบัติงานดังกล่าวถูกใช้เพื่อการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมไฟฟ้าของเครือข่าย

เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน จากการตรวจสอบรายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมเครือข่ายฯ ที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 6 แห่ง พบว่า เครือข่ายฯ ที่ได้รับเงินอุดหนุนทุกแห่ง มีการจัดทำแผนที่สังเขปของพื้นที่ปฏิบัติงาน และจุดที่ตั้งเครือข่ายฯ ตามแบบเสนอแผนงาน/โครงการเพื่อขอรับเงินอุดหนุน (แบบเครือข่ายไฟฟ้า 4) ทั้งนี้ แนวเขตพื้นที่ปฏิบัติงานดังกล่าวถูกใช้เพื่อการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมไฟฟ้าของเครือข่าย

1.2.2 การดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันการบุกรุก

การส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม นอกจากจะต้องจัดทำแนวเขตพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมให้มีความชัดเจนแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ การร่วมรับผิดชอบตัดสินใจในการดูแลป้องกันพื้นที่ป่าของชุมชน โดยการกำหนดข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนในการดูแลรักษาป่า รวมถึงการกำหนดกิจกรรมในการดูแลป้องกันพื้นที่ป่าของชุมชน

จากการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า พบว่ามีรายละเอียดการดำเนินกิจกรรมการป้องกันการบุกรุกตามตารางที่ 12

ตารางที่ 12 การดำเนินกิจกรรมการป้องกันการบุกรุกของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ

เครือข่าย	จำนวนที่ สุ่ม ตรวจสอบ (แห่ง)	ไม่มีกิจกรรม (แห่ง)	มีกิจกรรม (แห่ง)	รูปแบบกิจกรรม (แห่ง)		
				ตั้งกติกา ชุมชน	ลาดตระเวน	ตั้งจุดสกัด
1. เครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้	7	2	5	3	5	3
2. เครือข่ายป่าชุมชน	8	0	8	8	8	2
3. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	5	5	0	✕	✕	✕
4. เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟฟ้า	6	2	4	3	4	3
5. เครือข่ายหมู่บ้านพื้นฟูป่า	6	4	2	2	1	0
6. เครือข่าย รสทป. ของกรมอุทยานฯ	6	4	2	2	2	1

เครือข่าย	จำนวนที่ สุ่ม ตรวจสอบ (แห่ง)	ไม่มีกิจกรรม (แห่ง)	มีกิจกรรม (แห่ง)	รูปแบบกิจกรรม (แห่ง)		
				ตั้งกติกา ชุมชน	ลาดตระเวน	ตั้งจุดสกัด
7. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	6	2	4	3	4	0
8. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่ป่าไม้	7	1	6	6	5	0
9. เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสีงแวดล้อม	9	3	6	5	2	0
10. เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน	6	3	3	2	3	0
11. เครือข่าย REDD+	4	1	3	3	3	0
รวม	70	27	43	37	37	9

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่ามีเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 43 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 61.43 ของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบทั้งหมด 70 แห่ง ที่มีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า โดยรูปแบบกิจกรรมที่มีการดำเนินการมากที่สุดคือ การตั้งกติกาชุมชน การลาดตระเวนเฝ้าระวังพื้นที่ป่า และการตั้งจุดสกัดบริเวณพื้นที่ป่าในชุมชน ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ เพื่อทราบถึงผลสำเร็จและสภาพปัญหาในการดูแลป้องกันพื้นที่ป่าในความรับผิดชอบพบว่า มีเพียงเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า บ้านนาหล่ม จ.พิษณุโลก และเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า บ้านห้วยแห้ง จ.ตาก เพียงสองแห่งที่ผู้นำเครือข่ายให้ความเห็นว่าประสบปัญหาการบุกรุกในพื้นที่ อย่างไรก็ตามเครือข่ายดังกล่าวเป็นเครือข่ายภายใต้โครงการที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะด้านการส่งเสริมความร่วมมือในการป้องกันไฟป่า ไม่ได้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการบุกรุกในพื้นที่ป่าแต่อย่างใด

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค พบว่า ไม่มีการกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า ดังนั้น สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินจึงนำข้อมูลสถิติการบุกรุกพื้นที่ป่า ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 – 2562 ในพื้นที่ป่าที่เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบตั้งอยู่ โดยการเปรียบเทียบสถิติการบุกรุกช่วงก่อนเข้าร่วมโครงการกับหลังเข้าร่วมโครงการของแต่ละเครือข่าย เพื่อพิจารณาสภาพปัญหาการบุกรุกในพื้นที่ป่า ทั้งจำนวนครั้งที่เกิดเหตุบุกรุก และขนาดพื้นที่ที่ถูกบุกรุก พบว่าสภาพปัญหาการบุกรุกในพื้นที่ป่าที่เครือข่ายตั้งอยู่ส่วนใหญ่มีแนวโน้มลดลง แสดงรายละเอียดตามตารางที่ 13

ตารางที่ 13 สภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าภายหลังจัดตั้งเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ

เครือข่าย	จำนวนที่ สุ่ม ตรวจสอบ (แห่ง)	สภาพปัญหาการบุกรุก ภายหลังจัดตั้งเครือข่ายในพื้นที่ป่าที่เครือข่ายตั้งอยู่ (แห่ง)				หมายเหตุ
		จำนวนพื้นที่ถูกบุกรุก		ขนาดพื้นที่ถูกบุกรุก		
		เพิ่มขึ้น	ลดลง	เพิ่มขึ้น	ลดลง	
กรมป่าไม้						
1. เครือข่าย รสทป.	7	1	7	1	7	รสทป. ตำบลสีซัด จ.นครศรีธรรมราช มีพื้นที่ รับผิดชอบในป่าสงวน แห่งชาติ 2 แห่ง
2. เครือข่ายป่าชุมชน	8	2	7	2	7	ป่าชุมชนบ้านหนองแสง จ.นครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ใน พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 2 แห่ง
3. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	5	1	2	1	2	เครือข่ายโครงการสร้างป่า สร้างรายได้ที่สุ่มตรวจสอบ ของจ.ตาก และ จ.พิษณุโลก อยู่ในพื้นที่ป่าเดียวกัน
4. เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า	6	3	4	1	6	เครือข่ายฯ บ้านนาหล่ม จ.พิษณุโลก ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่า สงวนแห่งชาติ 2 แห่ง
5. เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า	6	0	6	0	6	
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช						
6. เครือข่าย รสทป.	6	0	6	1	5	
7. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	6	3	3	2	4	
8. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจ พอเพียงในพื้นที่ป่าไม้	7	0	7	1	6	
9. เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษา สิ่งแวดล้อม	9	3	4	2	5	เครือข่ายฯ จำนวน 3 แห่ง ใน จ.เชียงใหม่ อยู่ในพื้นที่ ป่าเดียวกัน
10. เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและ หมอกควัน	6	2	4	2	4	
11. เครือข่าย REDD+	4	1	3	0	4	
รวม	70	16	53	13	56	

หมายเหตุ: ข้อมูลสภาพพื้นที่บุกรุกพิจารณาจากรายงานข้อมูลการบุกรุกของพื้นที่ป่าที่เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบตั้งอยู่

ที่มา: สรุปจากรายงานข้อมูลสถิติการบุกรุกพื้นที่ป่าของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบจากกรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ

จากตารางที่ 13 พบว่า เครื่องชั่งที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 70 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่า จำนวน 69 ป่า ซึ่งเมื่อนำข้อมูลสถิติการบุกรุกพื้นที่ป่ามาพิจารณาแล้วพบว่า ภายหลังจากที่เครื่องชั่งดำเนินกิจกรรม พื้นที่ป่าที่เครื่องชั่งตั้งอยู่มีปัญหาการบุกรุกลดลง จำนวน 53 ป่า และมีขนาดพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกลดลง จำนวน 56 ป่า และมีพื้นที่ป่าที่มีสภาพปัญหาการบุกรุกเพิ่มขึ้น จำนวน 16 ป่า และมีขนาดพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกเพิ่มขึ้น จำนวน 13 ป่า ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการจัดตั้งเครื่องชั่งกับสภาพปัญหาการบุกรุกในพื้นที่ป่าที่เครื่องชั่งจัดตั้งอยู่เท่านั้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลการบุกรุกพื้นที่ป่า ซึ่งไม่สามารถหาข้อมูลสภาพปัญหาเฉพาะในพื้นที่ที่เครื่องชั่งตั้งอยู่ได้ โดยข้อมูลการบุกรุกพื้นที่ป่าของกรมอุทยานฯ ที่นำมาใช้ในการพิจารณาเป็นข้อมูลรายป่าอนุรักษ์ และข้อมูลของกรมป่าไม้เป็นข้อมูลรายป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งในบางกรณีสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้อยู่ในพื้นที่ดำเนินโครงการ แต่พื้นที่ป่าดังกล่าวก็เป็นพื้นที่เป้าหมายหลักที่เครื่องชั่งจัดตั้งขึ้น ต้องร่วมดูแล ทั้งนี้ การป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าขึ้นอยู่กับปัจจัยตามกิจกรรม/โครงการที่สนับสนุนเครื่องชั่ง ความเข้มแข็งของเครื่องชั่งและปัจจัยอื่น ๆ เป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ลดลง ขณะที่ปัญหาอื่น ๆ ที่อาจทำให้การบุกรุกพื้นที่เพิ่มขึ้นก็ได้

ผลการตรวจสอบในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุวัตถุประสงค์ในการจำกัดขอบเขตการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าและการป้องกันการบุกรุกพบว่า โครงการที่เลือกตรวจสอบส่วนใหญ่มีข้อกำหนดให้เครื่องชั่งที่เข้าร่วมโครงการต้องจัดทำแนวเขต ยกเว้นเครื่องชั่ง รสทป. ของกรมอุทยานฯ ซึ่งกำหนดให้จัดทำเฉพาะเครื่องชั่งที่ได้รับเงินอุดหนุน ขณะที่โครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อมเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า เพียงโครงการเดียวที่ไม่ได้มีข้อกำหนดโครงการให้ต้องจัดทำแนวเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทั้งนี้ ในการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการจัดทำแนวเขตการใช้ประโยชน์และแนวเขตการป้องกันพื้นที่ป่าของเครื่องชั่งที่สุ่มตรวจสอบพบว่า เครื่องชั่งส่วนใหญ่มีการดำเนินการจัดทำแนวเขตตามข้อกำหนดของโครงการ ยกเว้นเครื่องชั่งที่สุ่มตรวจสอบในโครงการ รสทป. ของกรมป่าไม้ ซึ่งพบว่าเครื่องชั่งไม่ได้จัดทำแนวเขตตามข้อกำหนดของโครงการ

ขณะที่การดำเนินกิจกรรมด้านการป้องกันการบุกรุก จากการตรวจสอบพบว่า เครื่องชั่งที่เข้าร่วมโครงการโดยส่วนใหญ่สามารถทำหน้าที่ในการป้องกันการบุกรุกได้ดีและโดยส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาการบุกรุกเนื่องจากโครงการไม่มีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินการด้านดังกล่าว สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินจึงใช้ข้อมูลสถิติการบุกรุกของพื้นที่ป่าที่เครื่องชั่งที่สุ่มตรวจสอบตั้งอยู่เป็นข้อมูลในการวัดผลความสำเร็จ ซึ่งพบว่าพื้นที่ป่าโดยส่วนใหญ่มีแนวโน้มประสบปัญหาการบุกรุกลดลง

1.3 การบรรลุวัตถุประสงค์ด้านการส่งเสริมให้มีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า

กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมทุกโครงการจะต้องดำเนินการ ซึ่งแต่ละโครงการที่เลือกตรวจสอบมีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้เครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า โดยสรุปดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน
2. เพื่อสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้
3. เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าของชุมชน
4. เพื่อเป็นการป้องกันไฟป่าและหมอกควันในพื้นที่

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่าย รวมถึงการสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า เครือข่ายบางแห่งยังไม่บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมด้านดังกล่าว รวมถึงพบสภาพปัญหาบางประการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่าของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 การดำเนินกิจกรรมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า

จากการสังเกตการณ์การบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่าของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 38 แห่ง โดยพิจารณาจากความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิก ผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของโครงการ มีผลการตรวจสอบตามตารางที่ 14

ตารางที่ 14 สรุปผลการสังเกตการณ์การดำเนินงานกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า

เครือข่าย	จำนวนที่ สุ่ม ตรวจสอบ (แห่ง)	ผลสำเร็จด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า					
		บรรลุผลสำเร็จ		บรรลุผลสำเร็จ บางส่วน		ไม่บรรลุผลสำเร็จ	
		จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
กรมป่าไม้							
1. เครือข่าย รสทป.	4	1	25.00	3	75.00	-	-
2. เครือข่ายป่าชุมชน	5	3	60.00	2	40.00	-	-
3. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	1	-	-	1	100.00	-	-
4. เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า	3	3	100.00	-	-	-	-
5. เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า	3	-	-	3	100.00	-	-
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช							
6. เครือข่าย รสทป.	3	2	67.67	1	33.33	-	-
7. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	3	-	-	3	100.00	-	-
8. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่ป่าไม้	4	1	25.00	2	50.00	1	25.00
9. เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม	6	-	-	6	100.00	-	-
10. เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน	3	3	100.00	-	-	-	-
11. เครือข่าย REDD+	3	2	66.67	-	-	1	33.33
รวม	38	15	39.47	21	55.26	2	5.26

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 15 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 39.47 ของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 38 แห่ง บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินงานกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ ขณะที่เครือข่าย จำนวน 21 แห่ง หรือร้อยละ 55.26 บรรลุผลสำเร็จเพียงบางส่วน และมีเครือข่าย จำนวน 2 แห่ง หรือร้อยละ 5.26 ที่ไม่บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินงานด้านดังกล่าว ซึ่งได้แก่ เครือข่าย REDD+ บ้านเมืออาจ จ.เชียงใหม่ และเครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ บ้านแม่สายป่าเมี่ยง จ.เชียงใหม่ จากการสัมภาษณ์เครือข่ายอื่น ๆ โดยไม่ได้สังเกตการณ์พื้นที่ จำนวน 32 แห่ง พบว่า มีเครือข่าย เพียง 2 แห่ง ได้แก่ เครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้ ตำบลท่าช้าง จ.นครราชสีมา และเครือข่าย รสทป. ของกรมอุทยานฯ ตำบลระเริง จ.นครราชสีมา ที่ให้ความเห็นว่าไม่บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ฯ

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การดำเนินงานกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่าของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ ปรากฏรายละเอียดดังนี้

ผลการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่าของ เครือข่ายในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

เครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้ จากการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ โดยส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า การดำเนินโครงการ รสทป. บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากช่วยส่งเสริมให้สมาชิกมีความหวงแหนพื้นที่ป่า เป็นการกระตุ้นความร่วมมือคนในชุมชนให้เข้ามาร่วมกันดำเนินกิจกรรมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า เพื่อให้มีทรัพยากรป่าไม้ให้รุ่นลูกหลานต่อไปได้ใช้ประโยชน์ ยกเว้นเครือข่าย รสทป. ตำบลท่าช้าง จ.นครราชสีมา ที่ประธานเครือข่ายฯ ให้ความเห็นว่า ไม่บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ โดยเครือข่ายฯ ได้รับเงินอุดหนุน จำนวน 50,000 บาท นำเงินไปจัดซื้ออุปกรณ์ดับไฟป่าให้กับหมู่บ้านอื่น ๆ จำนวน 8 หมู่บ้าน คิดเป็นเงิน 45,000 บาท และนำเงินที่เหลือ จำนวน 5,000 บาท ไปจัดซื้อกล้าไม้พะยูนเพื่อนำไปปลูกในพื้นที่ โดยไม่ได้ดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ อื่นอีก

นอกจากนี้ จากการสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายพบว่า เครือข่ายที่ไม่ได้รับเงินอุดหนุน สมาชิกเครือข่าย รสทป. ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ และบางพื้นที่ไม่ได้มีพื้นที่ดำเนินกิจกรรมชัดเจน เนื่องจากสมาชิกเครือข่ายมาจากหลายพื้นที่ กิจกรรมที่ทำเป็นการร่วมกิจกรรมกับเจ้าหน้าที่ เช่น ปลูกป่าวันสำคัญ ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ เป็นการร่วมทำกิจกรรมกับโครงการอื่น ๆ สำหรับเครือข่ายที่ได้รับเงินอุดหนุน การดำเนินกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์บางส่วน คือ บางเครือข่ายสมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการอนุรักษ์ฯ เช่น การปลูกป่า การสร้างฝาย การลาดตระเวน การทำแนวกันไฟ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมของบางเครือข่าย ไม่บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ เท่าที่ควร คือ บางเครือข่ายใช้เงินอุดหนุน เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก เช่น การจัดซื้อเสื้อวอร์ม เสื้อยืดคอปกจัดทำพระบรมฉายาลักษณ์ แต่เป็นการแจกจ่ายให้แก่คณะกรรมการ รสทป. เท่านั้น

เครือข่ายป่าชุมชน จากการสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 5 แห่ง พบว่า มีเครือข่าย จำนวน 2 แห่ง ที่ประสบปัญหาในการดำเนินกิจกรรมบางส่วน ได้แก่ เครือข่ายฯ บ้านดงเย็น จ.เชียงใหม่ มีการดำเนินกิจกรรมปลูกเสริมป่า จำนวน 1,500 กล้า เช่น พะยูน ประดู่ มะค่าโมง มะขามป้อม ไม้ เป็นต้น พบว่า กล้าไม้ที่ปลูกเสริมป่าไม่เจริญเติบโต และมีอัตราการรอดตายต่ำ เครือข่ายฯ บ้านพลาญชัย จ.อุบลราชธานี จากการสังเกตการณ์ผลของการดำเนินกิจกรรมการจัดทำฝายชะลอน้ำ พบว่า ชาวบ้านยังไม่มีการใช้ประโยชน์จากฝายโดยตรง โดยฝายที่ก่อสร้างใช้ประโยชน์ในการเป็นแหล่งน้ำให้สัตว์ป่าในพื้นที่เท่านั้น

เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ จากการสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ เครือข่ายฯ บ้านใหม่วังผาปูน จ.เชียงใหม่ พบว่า มีการปรับเปลี่ยน

พื้นที่จากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการปลูกผสมผสานระหว่างไม้ผลและไม้ป่า อย่างไรก็ตาม พบว่าสมาชิกเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบไม่ให้ความสำคัญกับการดูแลไม้ป่า ทำให้มีอัตราการรอดตายต่ำ รวมถึงมีการปลูกพืชไม่เป็นไปตามรูปแบบที่โครงการกำหนด โดยไม่มีการปลูกแบบผสมผสานระหว่างไม้ผลและไม้ผล แต่ใช้วิธีการปลูกไม้ป่าบริเวณขอบแปลงโดยรอบ และปลูกไม้ผลภายในแปลง รวมถึงยังพบว่าไม้ป่าและพืชหัวที่ปลูกมีจำนวนต่ำกว่าที่ได้รับจัดสรรหรือบางชนิดไม่พบในพื้นที่สังเกตการณ์ รวมทั้ง ยังพบว่าการปรับเปลี่ยนพื้นที่เข้าร่วมโครงการบางส่วนไปปลูกถั่ว นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการฯ บ้านพะเต๊ะ และบ้านห้วยแม่สอด จ.ตาก พบว่า ต้นไม้ที่ปลูกตามโครงการมีอัตราการรอดตายต่ำ ถึงแม้เจ้าหน้าที่จะนำพันธุ์พืชมาให้ปลูกซ่อมแต่ยังคงประสบปัญหาเช่นเดิม

เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์เครือข่ายฯ จำนวน 6 แห่ง พบว่า เครือข่ายทุกแห่ง สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมลาดตระเวน ทำแนวกันไฟ การดับไฟป่า โดยการจัดเวรยามเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในฤดูกาลไฟป่า ทำให้การบุกรุกพื้นที่ป่าลดลง ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการลาดตระเวนเพื่อเฝ้าระวังไฟป่า รวมทั้งส่งผลให้เกิดไฟป่าลดลง

เครือข่ายหมู่บ้านพื้นฟูป่า จากการตรวจสอบเอกสารผลการดำเนินงานและสังเกตการณ์ในพื้นที่สุ่มตรวจสอบ พบว่า เครือข่ายฯ บ้านเหล่าใต้ จ.อุบลราชธานี และเครือข่ายฯ บ้านควนหน้าแดง จ.นครศรีธรรมราช มีการดำเนินกิจกรรมไม่ครบทั้ง 5 กิจกรรมที่โครงการกำหนดภายใต้วงเงินอุดหนุนที่ได้รับ นอกจากนี้ เครือข่ายฯ ทั้งสองแห่งไม่มีพื้นที่ดำเนินกิจกรรม ทำให้ต้องปลูกต้นไม้บริเวณสองข้างทางหรือบริเวณริมคลองแทนการปลูกเสริมในพื้นที่ป่า ส่งผลให้ไม่สามารถเห็นผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมปลูกเสริมป่าในพื้นที่ของเครือข่ายได้ชัดเจน อีกทั้ง ต้นไม้ส่วนใหญ่จะเจริญเติบโตและอยู่รอดเพียงบางส่วน เนื่องจากไม่มีการบำรุงดูแลอย่างต่อเนื่อง ขณะที่เครือข่ายฯ บ้านพะประทาน จ.เชียงใหม่ ปัจจุบันมีการดำเนินกิจกรรมเฉพาะการลาดตระเวนและป้องกันไฟเท่านั้น

ผลการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ พื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่าของเครือข่ายในความรับผิดชอบของกรมอุทยานฯ

เครือข่าย รสทป. ของกรมอุทยานฯ จากการตรวจสอบเอกสารและการสัมภาษณ์เครือข่ายฯ จำนวน 6 แห่ง พบว่า เครือข่าย รสทป. ตำบลโหล่งขุด จ.เชียงใหม่ ซึ่งได้รับเงินอุดหนุน บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ โดยสมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนปฏิบัติงานและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละกิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่เครือข่ายฯ กำหนด และจากผลการสังเกตการณ์ในพื้นที่พบว่า ฝ่ายที่ก่อสร้างสามารถสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่า และจากการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่ายให้ข้อมูลว่า การเกิดไฟป่ามีจำนวนลดลง

สำหรับเครือข่ายฯ ที่ไม่ได้รับเงินอุดหนุน จากการตรวจสอบพบว่า การดำเนินงานไม่บรรลุผลสำเร็จ เนื่องจากเครือข่ายฯ ยังไม่มีการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ กิจกรรมที่ทำการดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่ เช่น การปลูกต้นไม้วันสำคัญ หรือเป็นการร่วมทำกิจกรรมกับโครงการอื่น ๆ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เครือข่าย รสทป. ตำบลระเริง จ.นครราชสีมา ให้ข้อมูลว่าเมื่อเข้ารับการศึกษา และมีการจัดตั้งองค์กร รสทป. แล้ว เครือข่ายฯ ยังไม่มีการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ ในนามของเครือข่ายเลย

เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 3 แห่ง พบว่า เครือข่ายฯ บ้านมั่งคอดยปุย จ.เชียงใหม่ ไม่บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ เนื่องจากเครือข่ายฯ ประสบปัญหาต้นไม้ที่ปลูกมีอัตราการรอดตายต่ำ เครือข่ายฯ บ้านนอกรา จ.นครศรีธรรมราช ประสบปัญหาฝายที่ก่อสร้างชำรุดพังเสียหาย และเครือข่ายฯ บ้านผาชัน จ.อุบลราชธานี ฝายที่ก่อสร้างไม่ได้รับการดูแลรักษา และมีกล้าไม้คงเหลือในเรือนเพาะชำ ประมาณ 500 กล้า นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์เครือข่ายฯ บ้านน้ำจวงเหนือ จ.พิษณุโลก พบว่า ต้นพญาเสือโคร่งที่ปลูกมีการเจริญเติบโตดี แต่ต้นยูคาลิปตัส ที่จัดซื้อตามโครงการตายหมดแล้ว เนื่องจากปัญหาภัยแล้ง

เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ จากการสังเกตการณ์พบว่า เครือข่ายฯ บ้านแม่สายป่าเมียงมีการดำเนินกิจกรรมไม่บรรลุผลสำเร็จเนื่องจากมีกล้าไม้บางส่วนยืนต้นตายในแปลงเพาะชำ ไม่ได้รับการตัดแต่ง เปลี่ยนถุงให้อยู่ในสภาพดี โดยลักษณะของแปลงเพาะชำถูกทิ้งร้างไม่ได้รับการดูแลบำรุงรักษา โดยเจ้าหน้าที่ไม่สามารถชี้แจงได้ว่ากล้าไม้ป่าสำหรับปลูกบางชนิดหายไปไหน แจกให้ผู้ใดไปบ้าง หรือไม่สามารถตรวจสอบติดตามได้ว่ากล้าไม้ชนิดนั้นใครรับไปหรือมีการนำไปปลูกที่ใด ซึ่งโครงการฯ มีการจัดซื้อกล้าไม้กฤษณา แต่ ณ วันที่สังเกตการณ์ ไม่พบต้นไม้ชนิดดังกล่าวในพื้นที่โครงการ นอกจากนี้ยังพบว่ากิจกรรมปลูกหญ้าแฝก ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ แต่จากการสังเกตการณ์พบว่าเจ้าหน้าที่และชาวบ้านดำเนินการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยนำไปปลูกไว้ริมทางซึ่งเป็นพื้นที่ราบ ไม่ใช่พื้นที่ลาดชันแต่อย่างใด และมีการปรับปรุงถนนในหมู่บ้านทำให้หญ้าแฝกที่ปลูกไว้ถูกทำลายเสียหายไป ขณะที่เครือข่ายฯ บ้านหม่องก๊วะ จ.ตาก จากการสังเกตการณ์พบว่า เจ้าหน้าที่และสมาชิกเครือข่ายปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยนำไปปลูกที่สนามฟุตบอลของโรงเรียนในหมู่บ้าน ซึ่ง ณ วันที่สังเกตการณ์พบว่า หญ้าแฝกเหลือเพียงบางส่วน

เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม จากการสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายฯ จำนวน 6 แห่ง พบว่า การดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จในด้านการทำกิจกรรมการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันป่า เพียงบางส่วน เนื่องจากโครงการไม่ได้กำหนดให้หมู่บ้านเครือข่ายจะต้อง

ดำเนินกิจกรรมในเรื่องดังกล่าว แต่จากการสัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มสมาชิกเครือข่ายเป็นชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์อยู่แล้ว แต่หากพิจารณาจากการนำเงินสนับสนุนตามโครงการไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ พบว่าเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบนำเงินอุดหนุนไปทำกิจกรรมในเรื่องการอนุรักษ์ในสัดส่วนที่น้อย

เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน เป็นโครงการที่มุ่งเน้นการทำกิจกรรมในด้าน การป้องกันและดับไฟป่า ซึ่งจากการการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย ที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 6 แห่ง พบว่า เครือข่ายทั้ง 6 แห่ง บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรม ด้านการอนุรักษ์ ป่า และป้องกันพื้นที่ป่า เนื่องจากเครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามแผนการ ปฏิบัติงาน มีการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดเวรยามลาดตระเวน โดยสมาชิกส่วนใหญ่มีการดำเนิน กิจกรรมในการป้องกันไฟป่าร่วมกับเจ้าหน้าที่ และสามารถดำเนินกิจกรรมได้เป็นไปตามแผนที่กำหนด

เครือข่าย REDD+ จากการศึกษาคู่มือการปฏิบัติงานโครงการ REDD+ และสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสวนกลาง พบว่า โครงการฯ มีการกำหนดกรอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ อนุรักษ์ ป่า และป้องกันพื้นที่ป่า ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เครือข่ายมีการดำเนินการมาก่อน แล้ว เช่น การลาดตระเวน การปลูกเสริมป่า และการกำหนดกติกาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ฯ จากการสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย REDD+ บ้านเมืองอาจ จ.เชียงใหม่ พบว่า เครือข่ายไม่บรรลุผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ โดยเจ้าหน้าที่ฯ แจกกล้าฝักหวาน มะนาว และฝ่บงหวาน ให้สมาชิกรุ่นนำไปปลูกในที่ดินของตนเอง ซึ่งต้นไม้ที่สมาชิกรุ่นนำไปปลูกนั้นไม่ เจริญเติบโต ขณะที่เครือข่าย REDD+ อุ่มผาง จ. ตาก พบว่า ต้นไม้ที่เครือข่ายฯ ปลูกบางส่วนตายหรือ มีการเจริญเติบโตที่ไม่ดีเช่นกัน

1.3.2 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ป่า และป้องกันพื้นที่ป่ายังประสบปัญหาบางประการ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่ายที่สุ่ม ตรวจสอบพบว่า การดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ป่า และป้องกันพื้นที่ป่า โดยส่วนใหญ่เป็น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปลูกป่า/ปลูกต้นไม้ การเพาะชำกล้าไม้ การจัดทำฝาย การป้องกันและ ควบคุมไฟป่า ปรากฏผลการตรวจสอบรายละเอียดดังนี้

- **กิจกรรมการปลูกป่า/ปลูกต้นไม้** เป็นกิจกรรมที่กรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ ส่งเสริมให้ เครือข่ายดำเนินการมากที่สุด ซึ่งจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ความครบถ้วนของชนิดพันธุ์ไม้ และการเจริญเติบโตของต้นไม้ภายใต้การดำเนินกิจกรรมการปลูกป่า/ปลูกต้นไม้ มีผลการตรวจสอบ รายละเอียดตามตารางที่ 15

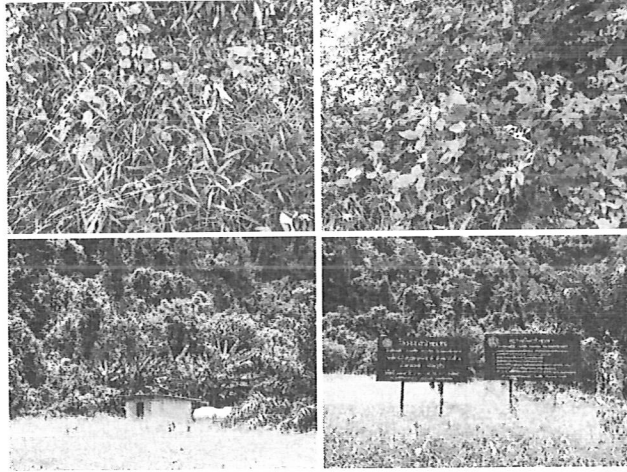

ตารางที่ 15 ผลการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมปลูกป่า/ปลูกต้นไม้

เครือข่าย	ความครบถ้วนของชนิดไม้ที่ปลูก			การเจริญเติบโตของต้นไม้			ไม่มีกิจกรรมปลูกป่า
	ครบ	ไม่ครบ	ไม่มีข้อมูล	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	ไม่มีข้อมูล	
กรมป่าไม้							
1. เครือข่าย รสทป.	4	2	1	3	3	1	0
2. เครือข่ายป่าชุมชน	2	4	2	1	5	2	0
3. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	0	5	0	0	5	0	0
4. เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า	0	0	0	0	0	0	6
5. เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า	3	3	0	3	2	1	0
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช							
6. เครือข่าย รสทป.	2	0	3	2	0	3	1
7. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	2	3	1	2	3	1	0
8. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้	4	3	0	4	3	0	0
9. เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม	1	2	5	2	1	5	1
10. เครือข่ายกรรณาไ้ปัญหาไฟป่าและหมอกควัน	0	0	0	0	0	0	6
11. เครือข่าย REDD+	2	2	0	2	2	0	0
รวม	20	24	12	19	24	13	14

จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่าโครงการส่วนใหญ่มีกิจกรรมส่งเสริมให้เครือข่ายปลูกป่า/ปลูกต้นไม้ โดยมีเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมดังกล่าว จำนวน 56 แห่ง จากที่สุ่มตรวจสอบทั้งหมด 70 แห่ง และผลการตรวจสอบพบว่า การดำเนินกิจกรรมการปลูกป่า/ปลูกต้นไม้ของเครือข่าย มีปัญหาเรื่องความครบถ้วนของต้นไม้ที่ปลูก จำนวน 20 แห่ง และต้นไม้ที่ปลูกเจริญเติบโตไม่เหมาะสม จำนวน 24 แห่ง ซึ่งผู้นำเครือข่ายให้ความเห็นว่าการที่ต้นไม้มีอัตราการรอดตายต่ำ หรือไม่เจริญเติบโต เนื่องจากปัญหาภัยแล้ง ปัญหาน้ำท่วมพื้นที่ รวมถึงการขาดการดูแลรักษา โดยเครือข่ายบางแห่งให้ข้อมูลว่าภายหลังจากเครือข่ายร่วมกันปลูกก็ไม่ได้เข้าไปดูแลต่อ และในบางเครือข่ายพื้นที่ที่ดำเนินกิจกรรมปลูกต้นไม้ถูกปรับเปลี่ยนไปทำอย่างอื่น เช่น การขยายถนน หรือเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ในด้านอื่นของสำนักสงฆ์ เป็นต้น

ภาพถ่ายตัวอย่างเครือข่ายที่ประสบปัญหาในการดำเนินกิจกรรมปลูกป่า

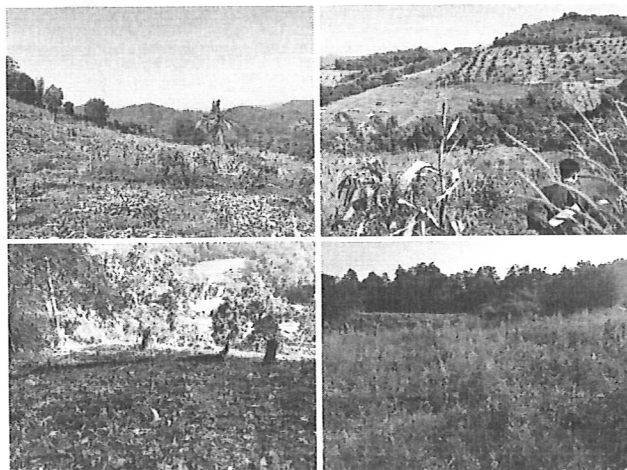

ภาพที่ 19-22 : กิจกรรมการปลูกป่าของเครือข่าย รสทป. ตำบลสีซัด (เครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้)

สถานที่: เครือข่าย รสทป.ตำบลสีซัด อำเภอสีชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2563

จากการสังเกตการณ์ ณ พื้นที่ปลูกป่า พบว่าเครือข่ายได้ทำการปลูกต้นไม้ในบริเวณแนวเขตป่าชุมชน มีวัชพืชขึ้นอยู่เต็มพื้นที่ปลูก และพบต้นไม้ที่ปลูกเพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า ภายหลังจากที่ดำเนินการปลูก เครือข่ายไม่ได้เข้ามาดูแลอีก ประกอบกับปัญหาภัยแล้งในพื้นที่ ทำให้มีอัตราการรอดตายต่ำ

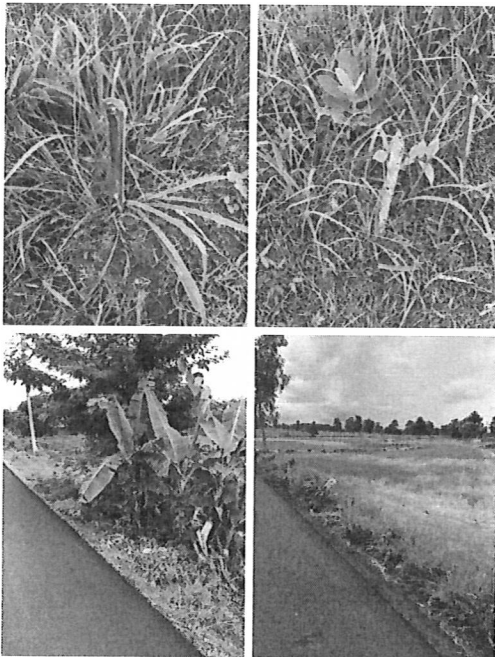

ภาพที่ 23-26 : กิจกรรมการปลูกป่าของเครือข่ายสร้างป่าสร้างรายได้ บ้านใหม่วังผาปูน

สถานที่ : บ้านใหม่วังผาปูน ม.15 ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่

วันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2562

จากการสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินการพบว่า ต้นไม้ที่สมาชิกเครือข่ายนำมาปลูกมีอัตราการรอดตายต่ำ โดยเฉพาะไม้ป่า รวมถึงบางแปลงสมาชิกเครือข่ายได้ไกล่เกลี่ยพื้นที่ปลูกต้นไม้บางส่วนเพื่อปลูกถั่ว

ภาพที่ 27-30 : กิจกรรมการปลูกป่าของเครือข่าย
หมู่บ้านพื้นฟูป่า บ้านเหล่าใต้
สถานที่ : บ้านเหล่าใต้ ม.7 ต.นาเลิน อ.ศรีเมืองใหม่
จ.อุบลราชธานี
วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2563

จากการสังเกตการณ์ ณ พื้นที่ปลูกป่าพบว่าเครือข่ายได้ทำการปลูกต้นไม้ที่สองข้างทางและพบต้นไม้ที่ปลูกเพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า เครือข่ายไม่มีพื้นที่ในการปลูกป่าจึงนำมาปลูกไว้ที่สองข้างทาง และเครือข่ายไม่ได้เข้ามาดูแลอีก รวมทั้งมีการปรับปรุงถนนและขยายไหล่ทางในหมู่บ้าน ทำให้ต้นไม้ที่ปลูกไว้บริเวณสองข้างทางบางส่วนได้รับความเสียหาย

ภาพที่ 31-34 : กิจกรรมการปลูกป่าของเครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียง บ้านเขาพับผ้า
สถานที่: บ้านเขาพับผ้า ม.11 ต.สีซัด อ.สีชล จ.นครศรีธรรมราช
วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2563

จากการสังเกตการณ์ ณ พื้นที่ปลูกป่า พบว่าเครือข่ายได้ทำการปลูกต้นไม้และหญ้าแฝกในบริเวณริมห้วย แต่เนื่องจากพื้นที่ประสบปัญหาอุทกภัย ทำให้หญ้าแฝกและต้นไม้เหล่านั้นได้รับความเสียหายไปจนหมด ขณะที่ต้นไม้เครือข่ายได้ปลูกในบริเวณสำนักสงฆ์ จากการสัมภาษณ์พบว่า สำนักสงฆ์ได้ทำการปรับปรุงพื้นที่ ทำให้ต้นไม้ที่ปลูกในบริเวณดังกล่าวได้รับความเสียหาย

● **กิจกรรมการเพาะชำกล้าไม้** จากการตรวจสอบพบว่า มีเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมเพาะชำกล้าไม้ จำนวนทั้งสิ้น 13 แห่ง ประกอบด้วย เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. จำนวน 4 แห่ง เครือข่าย REDD+ เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า เครือข่ายละ 2 แห่ง เครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้ เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม เครือข่ายละ 1 แห่ง ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า เครือข่ายโดยส่วนใหญ่แจกจ่ายกล้าไม้ตามโครงการหมดแล้ว ยกเว้นแปลงเพาะชำกล้าไม้ของเครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ บ้านแม่สายป่าเมียง จ.เชียงใหม่ ซึ่งพบว่า แปลงเพาะชำกล้าไม้ของโครงการฯ มีกล้าไม้ป่าเหลือทิ้งจำนวนมาก เช่น หว้า พญาเสือโคร่ง เป็นต้น และมีกล้าไม้บางส่วนที่ตายในแปลงเพาะชำ

● **กิจกรรมการจัดทำฝาย** จากการตรวจสอบเครือข่าย จำนวน 70 แห่ง พบว่า มีเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมการจัดทำฝาย จำนวน 43 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่ฝายที่ก่อสร้างสามารถใช้งานได้ โดยมีเครือข่ายเพียง 3 แห่ง ที่ให้ความเห็นว่ามีปัญหาเรื่องฝายชำรุด ได้แก่ เครือข่ายป่าชุมชน บ้านดงเย็น จ.เชียงใหม่ เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. บ้านนอภนา จ.นครศรีธรรมราช และเครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม กลุ่มแปรรูปสับปะรด บ้านหนองกวาง จ.ชัยภูมิ

ภาพตัวอย่างการดำเนินกิจกรรมการจัดทำฝาย

ภาพที่ 35-36 : สภาพฝายของเครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า บ้านควนหน้าแดง

สถานที่ : บ้านควนหน้าแดง ต.เขาพระทอง อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช

วันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2563

เครือข่ายฯ ได้รับเงินอุดหนุนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 จำนวนเงิน 50,000 บาท นำเงินอุดหนุนบางส่วนมาสร้างฝายเพื่อกักเก็บน้ำ จำนวน 1 แห่ง จากการสังเกตการณ์ในพื้นที่สภาพของฝายแข็งแรงสามารถกักเก็บน้ำได้ดี

ภาพที่ 37-38 : สภาพฝายของเครือข่าย รสทป. ตำบลโหล่งซอด (เครือข่าย รสทป. ของกรมอุทยานฯ)

สถานที่ : บ้านโหล่งซอด ต.โหล่งซอด อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2562

เครือข่ายฯ ได้รับเงินอุดหนุนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 จำนวนเงิน 50,000 บาท มีสมาชิกจำนวน 100 คน นำเงินอุดหนุนบางส่วนมาก่อสร้างฝายเพื่อกักเก็บน้ำ จำนวน 9 แห่ง จากการสังเกตการณ์ในพื้นที่ ลักษณะของฝายเป็นฝายผสมผสาน สามารถกักเก็บน้ำได้ดี ทำให้บริเวณโดยรอบมีความชุ่มชื้น

ภาพที่ 39-40 : เครือข่ายป่าชุมชน บ้านดงเย็น

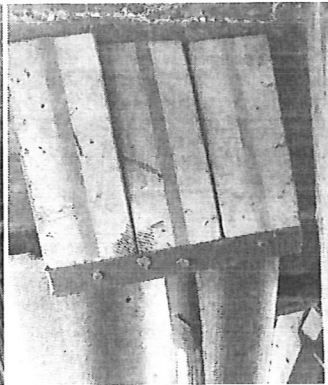
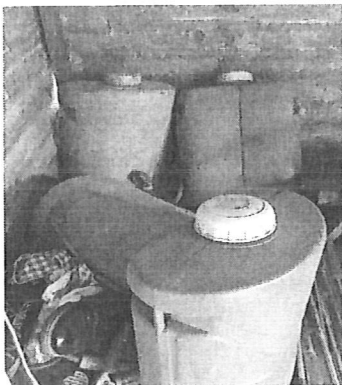
สถานที่: บ้านดงเย็น ต.บ้านแปะ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่

วันที่: 14 ธันวาคม พ.ศ. 2562

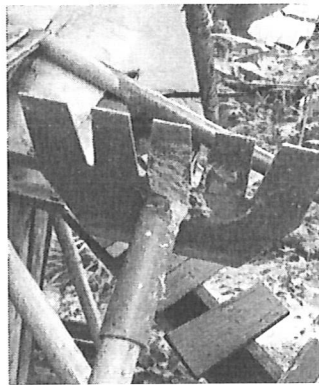
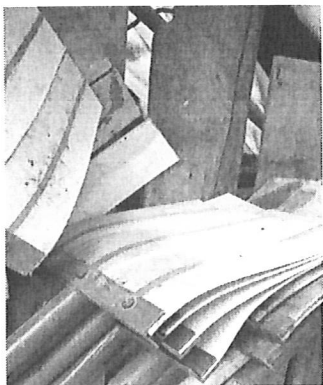
เครือข่ายฯ ได้รับเงินอุดหนุนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 เป็นจำนวนเงิน 77,000 บาท นำเงินอุดหนุนบางส่วน มาก่อสร้างฝายเพื่อกักเก็บน้ำ จำนวน 6 แห่ง จากการสังเกตการณ์พบว่า ฝายที่ก่อสร้างโดยใช้วัสดุไม้กับหิน ผุพังไปตามสภาพ ไม่สามารถใช้งานได้

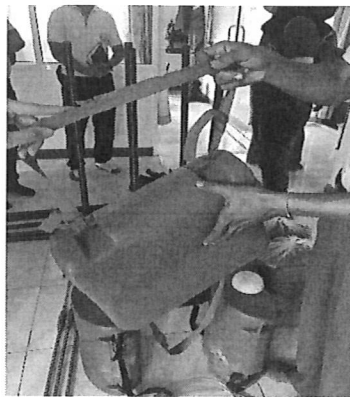
● กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมไฟฟ้า จากการสัมภาษณ์เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 70 แห่ง พบว่า มีเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมการลาดตระเวนเพื่อป้องกันและควบคุมไฟฟ้า จำนวน 53 แห่ง กิจกรรมการจัดทำแนวกันไฟ จำนวน 46 แห่ง และกิจกรรมการจัดเตรียมอุปกรณ์ดับไฟป่า จำนวน 31 แห่ง ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า เครือข่ายโดยส่วนใหญ่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดเวรยามลาดตระเวน และสามารถทำแนวกันไฟได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์สมาชิกเครือข่ายและการสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟฟ้า จำนวน 6 แห่ง และเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน จำนวน 6 แห่ง ซึ่งเป็นเครือข่ายภายใต้โครงการที่วัตถุประสงค์โดยตรงในการส่งเสริมความร่วมมือในการป้องกันและควบคุมไฟฟ้า พบว่า เครือข่าย จำนวน 7 แห่ง ให้ความเห็นว่า อุปกรณ์ดับไฟป่าไม่เพียงพอและต้องการอุปกรณ์เพิ่มเติม และเครือข่าย จำนวน 3 แห่ง ให้ความเห็นว่า อุปกรณ์ดับไฟป่าบางอย่างไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ เช่น ลาโค่ ไม้ตบ ถังฉีดน้ำ และสายฉีด หรืออุปกรณ์ที่ได้รับสนับสนุนบางรายการไม่เหมาะสมต่อการใช้งาน เช่น สายสะพายถังฉีดน้ำที่มีขนาดเล็ก ทำให้บาดเจ็บผู้ใช้งานอุปกรณ์ดังกล่าว และเปราะแตกง่าย เป็นต้น

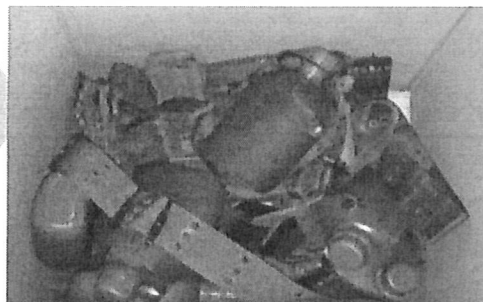
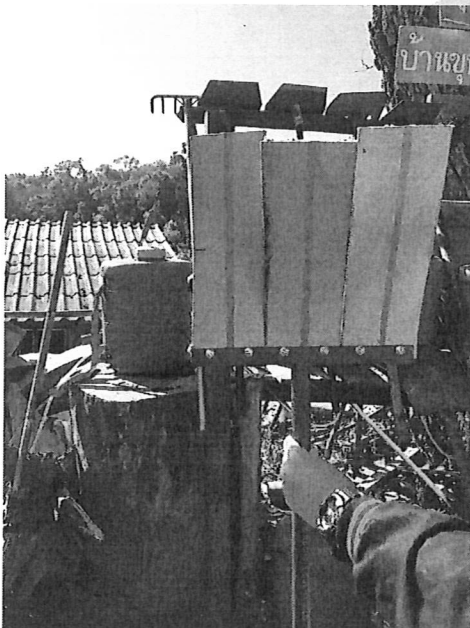
ภาพที่ 41-42 : ไม้ตบไฟที่ไม่ถูกนำมาใช้งาน เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นป่าพรุ จึงใช้ถังฉีดน้ำเป็นส่วนใหญ่
สถานที่: บ้านจิกพนม ต.ชะอวด อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช
วันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2563

ภาพที่ 43-44 : อุปกรณ์ดับไฟป่าที่ไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์
สถานที่: บ้านโนนน้อย ต.โพนงาม อ.บุณฑริก จ.อุบลราชธานี
วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2563

ภาพที่ 45-46 : สายสะพายถึงฉีดยาที่มีขนาดเล็กทำให้บาดเจ็บผู้ใช้งาน และเปราะแตกง่าย
สถานที่: บ้านสำโรง ต.นาหลวงเสน อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช
วันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2563

ภาพที่ 47-49 : อุปกรณ์ดับไฟป่าที่ไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากมีน้ำหนักมากไม่เหมาะกับสภาพพื้นที่ และอุปกรณ์บางอย่างสมาชิกมิใช้ส่วนตัว
สถานที่: บ้านขุนช่างเคียน ต.ช่างเคียบ อําเภอเมือง จ.เชียงใหม่
วันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2562

ทั้งนี้ จากการตรวจสอบข้อมูลสถานการณ์การเกิดไฟป่าในพื้นที่ของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ รายละเอียดตามตารางที่ 16

ตารางที่ 16 สภาพปัญหาไฟฟ้าในพื้นที่ป่าภายหลังจัดตั้งเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ

เครือข่าย	จำนวน เครือข่าย ที่สุ่ม (แห่ง)	สภาพปัญหาไฟฟ้า ภายหลังจัดตั้งเครือข่ายในพื้นที่ป่าที่เครือข่ายตั้งอยู่				หมายเหตุ
		จำนวน hotspot		จำนวนครั้ง ที่เกิดไฟฟ้า		
		เพิ่มขึ้น	ลดลง	เพิ่มขึ้น	ลดลง	
กรมป่าไม้						
1. เครือข่าย รสทป.	7	1	7	1	7	มี 1 เครือข่ายดูแลป่า 2 พื้นที่ สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ
2. เครือข่ายป่าชุมชน	8	3	6	1	8	มี 1 เครือข่ายดูแลป่า 2 พื้นที่ สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ
3. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	5	0	3	0	3	สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ
4. เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟฟ้า	6	1	6	2	5	มี 1 เครือข่ายดูแลป่า 2 พื้นที่ สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ
5. เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า	6	0	6	1	5	สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช						
6. เครือข่าย รสทป.	6	n/a	n/a	1	5	สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ โดยสถิติไฟฟ้าตำบลโดมประดิษฐ์ จ. อุบลราชธานี ที่มีเครือข่ายประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงฯ และ รสทป. ให้คะแนนต่างกัน เพราะปีที่เข้าร่วมต่างกัน แนวโน้มออกมาคนละแบบ
7. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	6	n/a	n/a	2	4	สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ
8. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้	7	n/a	n/a	1	6	สถิติไฟฟ้าตำบลโดมประดิษฐ์ จ. อุบลราชธานี ที่มีเครือข่ายประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงฯ และ รสทป. ให้คะแนนต่างกัน เพราะปีที่เข้าร่วมต่างกัน แนวโน้มออกมาคนละแบบ
9. เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม	9	n/a	n/a	2	5	สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ
10. เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน	6	n/a	n/a	2	4	สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ
11. เครือข่าย REDD+	4	n/a	n/a	1	3	สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ
รวม	70	5	28	14	55	มี 1 เครือข่ายดูแลป่า 2 พื้นที่ สถิติไฟฟ้าเป็นระดับต่ำ

หมายเหตุ: ข้อมูลสภาพปัญหาไฟฟ้าพิจารณาจากรายงานข้อมูลการเกิดไฟฟ้าของพื้นที่ป่าที่เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบตั้งอยู่
ที่มา: สรุปจากรายงานข้อมูลสถิติการเกิดไฟฟ้าในพื้นที่ของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบจากกรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ

จากข้อมูลตามตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่าการเกิดไฟฟ้าในพื้นที่ของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบมีแนวโน้มลดลง โดยมีพื้นที่ป่าที่จำนวนครั้งในการเกิดไฟป่าลดลง จำนวน 55 ป่า และจำนวน Hotspot ลดลง จำนวน 28 ป่า โดยพื้นที่ป่าที่เป็นที่ตั้งของเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า ภายหลังจากที่เครือข่ายฯ จัดตั้ง จำนวนครั้งในการเกิดไฟป่ามีแนวโน้มลดลง จำนวน 5 ป่า และเพิ่มขึ้น จำนวน 2 ป่า ขณะที่พื้นที่ป่าที่เป็นที่ตั้งของเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน จำนวนครั้งในการเกิดไฟป่ามีแนวโน้มลดลง จำนวน 4 ป่า และเพิ่มขึ้น จำนวน 2 ป่า

นอกจากนี้ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ป่าไม้ และป้องกันพื้นที่ป่าของเครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม โดยจากการศึกษา คู่มือปฏิบัติงานโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อมและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานใน ส่วนกลาง พบว่า โครงการฯ ไม่ได้กำหนดให้เครือข่ายต้องดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ป่าไม้ และ ป้องกันพื้นที่ป่า แต่เน้นการต่อยอดความเข้มแข็งที่เครือข่ายมีอยู่ เช่น การเพิ่มทางเลือกอาชีพด้านป่าไม้ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของกลุ่มราษฎรให้ดีขึ้น การลดการพึ่งพิงป่าของราษฎร แต่จากการสัมภาษณ์ ประธานและสมาชิกเครือข่ายพบว่า ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการมีการกำหนดกฎระเบียบในการ ดำเนินการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ คณะ กรรมการฯ และชาวบ้าน นอกจากนี้ ยังพบว่าส่วนใหญ่กลุ่มสมาชิกเครือข่ายเป็นชุมชนที่มีการดำเนิน กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ป่าไม้ และป้องกันพื้นที่ป่าอยู่แล้ว และดำเนินการในลักษณะภาพรวมของ ชุมชน อย่างไรก็ตาม จากการตรวจสอบแผนปฏิบัติงานและสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่าย ของกลุ่มที่มีการนำเงินอุดหนุนไปดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ มีข้อสังเกตว่าการดำเนินกิจกรรม ด้านดังกล่าว ไม่ค่อยได้รับการให้ความสำคัญในการดำเนินการจากกลุ่มเครือข่าย โดยหากพิจารณา สัดส่วนการใช้จ่ายเงินอุดหนุนจะเห็นได้ว่ากลุ่มเครือข่ายมุ่งเน้นการนำเงินที่ได้รับสนับสนุนจาก โครงการฯ ไปใช้จ่ายในกิจกรรมด้านการพัฒนาอาชีพมากกว่าการนำเงินไปใช้ในการอนุรักษ์ ป่าไม้ และ ป้องกันทรัพยากรป่าไม้ รายละเอียดตามตารางที่ 17

ตารางที่ 17 สรุปการใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อทำกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม

เครือข่าย	จังหวัด	ปีที่ได้รับ การ สนับสนุน	การใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อทำกิจกรรม ตามแผนฯ		รวม (บาท)
			กิจกรรมด้าน พัฒนาอาชีพ	กิจกรรมด้านการ อนุรักษ์	
กลุ่มอนุรักษ์พืชสมุนไพร บ้านขุนแตะ	เชียงใหม่	2559	44,000.00	1,000.00	45,000.00
กลุ่มอนุรักษ์ผ้าทอชนเผ่า บ้านขุนแตะ	เชียงใหม่	2560	44,000.00	6,000.00	50,000.00

เครือข่าย	จังหวัด	ปีที่ได้รับการสนับสนุน	การใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพื่อทำกิจกรรมตามแผนฯ		รวม (บาท)
			กิจกรรมด้านพัฒนาอาชีพ	กิจกรรมด้านการอนุรักษ์	
กลุ่มผลิตกาแฟอินทรีย์บ้านขุนแตะ	เชียงใหม่	2561	45,000.00	5,000.00	50,000.00
กลุ่มส่งเสริมการปลูกสมุนไพร บ้านกุยเลอตอ	ตาก	2558	50,000.00	0	50,000.00
กลุ่มผลิตน้ำดื่มจากประปาภูเขา กลุ่มอนุรักษ์ป่าภูค้ำปลากั้ง บ้านคำบาก	อุบลราชธานี	2557	44,000.00	6,000.00	50,000.00
กลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงบ้านไทรงาม ควบคู่กับการเลี้ยงปลาหางนกยูงในบ่อซีเมนต์ บ้านไทรงาม	นครศรีธรรมราช	2558	50,000.00	0	50,000.00

จากข้อมูลผลการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่าข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรมสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ดี เช่น กิจกรรมการจัดทำฝาย ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า การจัดทำฝายของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบสามารถใช้งานได้และมีส่วนช่วยสร้างความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่าโดยรอบ ขณะที่กิจกรรมการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลาดตระเวนป้องกันไฟป่า เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบทุกแห่งมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการป้องกันไฟป่าอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมบางประการยังประสบปัญหาไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เช่น กิจกรรมการปลูกป่า/การปลูกต้นไม้ หรือการสนับสนุนอุปกรณ์ให้เครือข่ายในการดับไฟป่า เป็นต้น

ข้อตรวจพบที่ 2 ปัญหาความยั่งยืนของเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้กับหน่วยงานของรัฐ

เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม สามารถผลักดันให้เครือข่ายเข้ามามีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เครือข่ายที่ได้รับการจัดตั้งสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะสิ้นสุดโครงการไปแล้ว เครือข่ายที่จัดตั้งควรมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมด้านการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้ต่อไป

ในการตรวจสอบความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ โดยการตรวจสอบข้อมูลสถานภาพของเครือข่ายที่ได้รับการจัดตั้งในแต่ละโครงการ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการจนถึงปัจจุบัน ประกอบการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่าย จำนวน 70 แห่ง รวมถึงการสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบจำนวน 38 แห่ง และการตรวจสอบเอกสารการดำเนินกิจกรรมของโครงการ พบว่า เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบบางส่วนยังประสบปัญหาความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม โดยเครือข่ายที่ได้รับการจัดตั้งในแต่ละโครงการยังไม่สามารถดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่าได้อย่างต่อเนื่อง ปรากฏผลการตรวจสอบดังนี้

2.1 เครือข่ายที่ได้รับการจัดตั้งบางส่วนยุติการดำเนินการไปแล้ว

จากการตรวจสอบข้อมูลผลการดำเนินการส่งเสริมเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการของทั้ง 11 โครงการที่สุ่มตรวจสอบ พบข้อมูลสถานภาพของเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอยู่ในปัจจุบันของแต่ละโครงการรายละเอียดตามตารางที่ 18

ตารางที่ 18 สถานภาพปัจจุบันของเครือข่ายที่ได้รับการจัดตั้งในแต่ละโครงการฯ

โครงการที่สุ่มตรวจสอบ	จำนวนเครือข่ายที่จัดตั้ง (แห่ง)	สถานภาพปัจจุบัน (แห่ง)		
		ดำเนินการอยู่	ยุติการดำเนินการ	ไม่ทราบข้อมูล
กรมป่าไม้				
1. เครือข่าย รสทป.	181 ¹	181 (100.00)	-	-
2. เครือข่ายป่าชุมชน	14,319	11,327 ² (79.10)	2,992 (20.90)	-
3. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	146,195 ไร่ ³	-	-	146,195 ไร่ (100.00)
4. เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า	1,618	-	-	1,618 (100.00)

โครงการที่สุ่มตรวจสอบ	จำนวนเครือข่ายที่จัดตั้ง (แห่ง)	สถานภาพปัจจุบัน (แห่ง)		
		ดำเนินการอยู่	ยุติการดำเนินการ	ไม่ทราบข้อมูล
5. เครือข่ายหมู่บ้านพื้นฟูป่า	204	-	-	204 (100.00)
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช				
6. เครือข่าย รสทป.	579	315 (54.40)	83 (14.34)	181 (31.26)
7. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	1,696 ⁴	1,099 (64.80)	552 (32.55)	45 (2.65)
8. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจ พอเพียงในพื้นที่ป่าไม้	236	52 (22.03)	184 ⁵ (77.97)	-
9. เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม	2,149	1,542 (71.75)	459 (21.36)	148 (6.89)
10. เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน	1,506	1,506 (100.00)	-	-
11. เครือข่าย REDD+ ⁶	กิจกรรมระยะที่ 1 26 กิจกรรมระยะที่ 2 16	กิจกรรมระยะที่ 1 15 กิจกรรมระยะที่ 2 16 (73.81)	กิจกรรมระยะที่ 1 11 (26.19)	-
หมายเหตุ: 1. ข้อมูลตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 - 2562 2. ข้อมูลสถานภาพป่าชุมชนมาจากข้อมูลการต่ออายุป่าชุมชน ซึ่งตาม พ.ร.บ. ป่าชุมชน พ.ศ. 2562 กำหนดให้ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 24 พฤศจิกายน 2562 โดยมีป่าชุมชนที่ได้รับการต่ออายุจำนวน 11,327 แห่ง 3. โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ จัดเก็บข้อมูลผลการดำเนินงานเป็นจำนวนพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ 4. ข้อมูลตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 - 2562 5. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ จำนวนที่ยุติการดำเนินการจำนวน 184 แห่ง คือ สิ้นสุดการดำเนินโครงการแล้ว 6. เครือข่าย REDD+ ที่เข้าร่วมกิจกรรมในระยะที่ 1 บางแห่ง อาจเข้าร่วมในกิจกรรมในระยะที่ 2 ด้วย				

จากข้อมูลตามตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายบางโครงการ มีจำนวนเครือข่ายที่ดำเนินการอยู่ลดลงจากจำนวนที่มีการจัดตั้งทั้งหมด ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นพบว่า เครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้ และเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ที่รายงานว่ายังมีการดำเนินกิจกรรมอยู่ทุกแห่ง รองลงมาคือ เครือข่ายป่าชุมชน และเครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม เครือข่ายที่ยังคงดำเนินการอยู่ร้อยละ 79.10 และ 71.75 ตามลำดับ

นอกจากนี้ ข้อมูลจตามตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายในหลายโครงการไม่สามารถให้ข้อมูลสถานภาพปัจจุบันของเครือข่ายได้ เช่น เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า และเครือข่ายหมู่บ้านพื้นฟูป่า จึงไม่สามารถประเมินผลความยั่งยืนของเครือข่ายภายใต้การส่งเสริมของโครงการ

ดังกล่าวได้ ขณะที่จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาค พบว่า เจ้าหน้าที่ จำนวน 20 ราย ให้ความเห็นว่าเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นบางส่วนยุติการดำเนินกิจกรรมตามโครงการแล้ว

2.2 เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบบางแห่งไม่มีการดำเนินกิจกรรมหรือมีการดำเนินกิจกรรมลดน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแรก

จากการสุ่มตรวจสอบเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมในแต่ละโครงการ รวมทั้งสิ้น 70 แห่ง เพื่อทราบถึงการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน สถานภาพ การดำเนินการ ณ วันที่สุ่มตรวจสอบ และการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่าย เพื่อทราบถึงความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมในปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ผลการสัมภาษณ์การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ

เครือข่าย	จำนวนที่สุ่ม (แห่ง)	กิจกรรมด้านการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า (แห่ง)				กิจกรรมด้านการบุกรุก (แห่ง)				กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ พื้นที่ป่า (แห่ง)			
		ยังทำกิจกรรมอยู่ทั้งหมด	ยังทำกิจกรรมอยู่บางส่วน	เลิกทำกิจกรรมแล้ว	ไม่มีกิจกรรม	ยังทำกิจกรรมอยู่ทั้งหมด	ยังทำกิจกรรมอยู่บางส่วน	เลิกทำกิจกรรมแล้ว	ไม่มีกิจกรรม	ยังทำกิจกรรมอยู่ทั้งหมด	ยังทำกิจกรรมอยู่บางส่วน	เลิกทำกิจกรรมแล้ว	ไม่มีกิจกรรม
กรมป่าไม้													
1. เครือข่ายรสบท.	7	-	-	-	7	5	-	-	2	4	2	1	-
2. เครือข่ายป่าชุมชน	8	-	2	-	6	8	-	-	-	4	4	-	-
3. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	5	-	5	-	-	-	-	-	5	-	5	-	-
4. เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า	6	-	-	-	6	4	-	-	2	2	4	-	-
5. เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า	6	-	-	-	6	1	-	-	5	3	2	1	-
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช													
6. เครือข่ายรสบท.	6	-	-	1	5	2	-	-	4	3	2	-	1
7. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	6	-	-	-	6	4	-	-	2	6	-	-	-

เครือข่าย	จำนวน ที่สุ่ม (แห่ง)	กิจกรรมด้านการใช้ประโยชน์ ในพื้นที่ป่า (แห่ง)				กิจกรรมด้านการบุกรุก (แห่ง)				กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ พื้นที่ พื้นที่ป่า (แห่ง)			
		ยังทำกิจกรรมอยู่ทั้งหมด	ยังทำกิจกรรมอยู่บางส่วน	เลิกทำกิจกรรมแล้ว	ไม่มีกิจกรรม	ยังทำกิจกรรมอยู่ทั้งหมด	ยังทำกิจกรรมอยู่บางส่วน	เลิกทำกิจกรรมแล้ว	ไม่มีกิจกรรม	ยังทำกิจกรรมอยู่ทั้งหมด	ยังทำกิจกรรมอยู่บางส่วน	เลิกทำกิจกรรมแล้ว	ไม่มีกิจกรรม
8. เครือข่าย หมู่บ้าน ประชาคม เศรษฐกิจ พอเพียงในพื้นที่ ป่าไม้	7	1	5	1	-	6	-	-	1	3	4	-	-
9. เครือข่าย หมู่บ้านพิทักษ์ป่า รักษาสิ่งแวดล้อม	9	3	4	2	-	6	-	-	3	6	3	-	-
10. เครือข่ายการ แก้ไขปัญหาไฟป่า และหมอกควัน	6	-	-	-	6	3	-	-	3	4	2	-	-
11. เครือข่าย REDD+	4	2	-	1	1	3	-	-	1	4	-	-	-
รวม	70	6	16	5	43	42	-	-	28	39	28	2	1

ข้อมูลจากตารางที่ 19 แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายที่สัมภาษณ์ที่มีการดำเนินกิจกรรมด้านการป้องกันการบุกรุก ยังคงมีการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมที่เครือข่ายดำเนินการ เช่น การจัดตั้งกฎกติกาภายในชุมชน ขณะที่กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ พื้นที่ และป้องกันพื้นที่ป่า พบว่ามีเครือข่าย จำนวน 30 แห่ง ที่มีการดำเนินกิจกรรมลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงที่จัดตั้งเครือข่าย/ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงาน โดยแบ่งเป็น เครือข่ายที่ยังคงมีกิจกรรมอยู่แต่มีการดำเนินงานลดลง จำนวน 28 แห่ง และเครือข่ายที่ไม่มีการดำเนินกิจกรรมแล้ว จำนวน 2 แห่ง สำหรับการดำเนินกิจกรรมด้านใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า พบว่า ยังเหลือเครือข่ายที่ทำกิจกรรมครบถ้วนเพียง 6 แห่ง และมีเครือข่ายที่ทำกิจกรรมเพียงบางส่วน จำนวน 16 แห่ง

นอกจากนี้ จากการสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และกิจกรรมที่ดำเนินการในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอัมผาง จังหวัดตาก รวมทั้งสิ้นจำนวน 38 แห่ง จากเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบทั้งหมด 70 แห่ง พบว่า การดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย จำนวน 18 แห่ง มีแนวโน้มการดำเนินการที่ไม่ยั่งยืน

เนื่องจาก ณ วันที่สังเกตการณ์ เครือข่ายไม้ได้มีการดำเนินกิจกรรมตามโครงการแล้ว หรือจำนวนสมาชิกที่ทำกิจกรรมอยู่มีแนวโน้มลดลง หรือบางเครือข่ายสิ้นสุดการดำเนินโครงการ รายละเอียดดังนี้

ผลการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

เครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้ กรณีเครือข่ายที่ได้รับเงินอุดหนุนในการดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า จากการสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย รสทป. ตำบลสี่ขีด จ.นครศรีธรรมราช พบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมีเพียงคณะกรรมการและสมาชิกบางส่วนเท่านั้น อีกทั้ง หลังจากดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว ไม่มีการดำเนินกิจกรรมต่อ เช่น การปลูกต้นไม้ และจากการสังเกตการณ์พบว่า เครือข่ายฯ ไม่มีการดูแลรักษา และต้นไม้ที่ปลูกบางส่วนตายไป

เครือข่ายป่าชุมชน จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการป่าชุมชน พบว่า การดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่เครือข่ายดำเนินกิจกรรมมาก่อนแล้ว บางกิจกรรมก็ยังมีดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และบางกิจกรรมไม่มีการดำเนินกิจกรรมแล้ว เช่น ป่าชุมชนบ้านหนองห้าย และป่าชุมชนบ้านดงเย็น จ.เชียงใหม่ พบว่า กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นกิจกรรมที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมการลาดตระเวน/ดับไฟป่า โดยในกรณีของป่าชุมชนบ้านดงเย็น ในปีที่ได้รับเงินอุดหนุนมีการดำเนินกิจกรรมเพิ่มเติม 2 เรื่อง ได้แก่ การจัดทำเครื่องหมายแสดงแนวเขตและการปลูกป่า ทั้งนี้ กิจกรรมการปลูกป่าซึ่งได้รับเงินอุดหนุน ภายหลังจากปีที่ได้งบประมาณก็ไม่มีการปลูกป่าเพิ่มเติมอีก

เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ จากการตรวจสอบพบว่า เครือข่ายที่ได้รับการจัดตั้งบางส่วนยุติการดำเนินการไปแล้ว จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ให้ข้อมูลว่าไม่ได้มีการติดตามและสำรวจเพื่อจัดเก็บข้อมูลการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกโครงการเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการสนับสนุนของโครงการ ทำให้ไม่สามารถทราบข้อมูลสถานภาพการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกโครงการในปัจจุบันได้ครบทุกพื้นที่ สามารถระบุได้เพียงว่า โดยส่วนใหญ่ยังคงดำเนินกิจกรรมอยู่ เนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาให้การรอรับผลผลิตจากพืชที่ปลูกในพื้นที่

เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ส่วนควบคุมไฟป่า สำนักป้องกันและควบคุมไฟป่า ให้ข้อมูลว่า การดำเนินกิจกรรมป้องกันและควบคุมไฟป่ากับเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า เป็นการให้เงินอุดหนุนเครือข่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมป้องกันและควบคุมไฟป่าในปีแรกที่จัดตั้งเท่านั้น หลังจบสิ้นสุดโครงการแล้ว ไม่ได้มีการสนับสนุนงบประมาณ และไม่ได้มีโครงการส่งเสริมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า จากการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่ายและสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 3 แห่ง พบว่า เครือข่ายฯ บ้านแพะประทาน

จ.เชียงใหม่ เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาโครงการแล้ว เครือข่ายฯ มีการดำเนินกิจกรรมลดน้อยลง เครือข่ายฯ บ้านควนหน้าแดง จ.นครศรีธรรมราช และบ้านเหล่าใต้ จ.อุบลราชธานี ประสบปัญหาไม่มีพื้นที่ป่าสำหรับดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย

ผลการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายในความรับผิดชอบของกรมอุทยานฯ

เครือข่าย รสทป. ของกรมอุทยานฯ จากการตรวจสอบพบว่า เครือข่าย รสทป. ที่ไม่ได้รับเงินอุดหนุนสำหรับดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า ไม่มีการกำหนดแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายและเครือข่ายไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมตามที่เจ้าหน้าที่แจ้งให้เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการอื่น ๆ เช่น ปลูกต้นไม้วันสำคัญ เป็นต้น รวมทั้งสมาชิกเครือข่ายที่เข้ารับการฝึกอบรมเป็นเครือข่ายในรุ่นเดียวกันมาจากต่างพื้นที่ และยังไม่มีการดำเนินกิจกรรมในภาพรวมของเครือข่าย เนื่องจากรวมตัวกันยาก การเดินทางค่อนข้างลำบาก อีกทั้งเครือข่ายไม่มีพื้นที่สำหรับดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ ที่ชัดเจน

เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พบว่า เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. บ้านนอกรา จ.นครศรีธรรมราช มีความเสี่ยงเรื่องความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากประธานและสมาชิกเครือข่ายยังไม่เข้มแข็งและเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ ประกอบกับกิจกรรมที่กลุ่มดำเนินการ เช่น ระบบประปาภูเขา การจัดทำฝายได้รับความเสียหายจากพายุพายุปาบึก ส่งผลต่อแรงจูงใจในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายฯ ทำให้จำนวนสมาชิกที่ร่วมกิจกรรมในปัจจุบันลดน้อยลงไป ขณะที่เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. บ้านผาชัน จ.อุบลราชธานี ซึ่งได้รับเงินอุดหนุน ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 - 2562 ปีละ 50,000 บาท จำนวน 4 ครั้ง ปัจจุบันไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากโครงการแล้ว จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พบว่า บ้านผาชันมีการจัดตั้งกองทุนภายในหมู่บ้านสำหรับใช้ดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ โดยประธานและสมาชิกเครือข่ายค่อนข้างมีความเข้มแข็ง มีการร่วมกันดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ มาโดยตลอด และมีความสัมพันธ์อันดีกับเจ้าหน้าที่ รวมถึงดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฯ ร่วมกันอีกด้วย

เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ จากการตรวจสอบพบว่า เครือข่ายที่ได้รับการจัดตั้งบางส่วนยุติการดำเนินการไปแล้ว และบางเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบบางแห่ง ไม่มีการดำเนินกิจกรรมหรือมีการดำเนินกิจกรรมลดน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแรก รายละเอียดดังนี้

1) บ้านหม่องก๊วะ จ.ตาก ได้รับงบประมาณเพื่อดำเนินการระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 - 2561 ปัจจุบันสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินโครงการแล้ว จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ประธานและสมาชิกเครือข่ายพบว่า สมาชิกเครือข่ายบางส่วนยุติการดำเนินกิจกรรมตามที่โครงการได้

สนับสนุนส่งเสริมเครือข่ายดำเนินการไปแล้ว ได้แก่ การเลี้ยงกบ การเลี้ยงปลา เลือสมชิกที่ยังดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเพียงบางส่วน

2) บ้านหนองครก จ.อุบลราชธานี จากการสังเกตการณ์พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน มีการส่งเสริมกิจกรรมการปลูกผักหวาน โดย ณ วันที่สังเกตการณ์พบว่า เครือข่ายได้ยุติการดำเนินกิจกรรมไปแล้วเนื่องจากไม่ประสบความสำเร็จ ปลูกแล้วไม่ได้ผล ในขณะที่กิจกรรมการปลูกผักสวนครัวและการปลูกหวายยังมีการดำเนินกิจกรรมกันเป็นส่วนใหญ่

3) บ้านเขาพับผ้า จ.นครศรีธรรมราช เนื่องจากกิจกรรมที่โครงการส่งเสริมให้เครือข่ายดำเนินการ จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พบว่า สมาชิกเครือข่ายส่วนใหญ่ได้ยุติการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการเลี้ยงปลาตก และความเข้มข้นในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มลดน้อยถอยลงไป

เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่าย ร่วมกับการสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย พบว่า เครือข่ายที่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมจากโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อมบางส่วนไม่มีการดำเนินกิจกรรมหรือดำเนินกิจกรรมตามที่ได้รับการส่งเสริมลดน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแรก รายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มอนุรักษ์พืชสมุนไพรชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านขุนแตะ จ.เชียงใหม่ ปัจจุบันยังคงดำเนินกิจกรรมอยู่ แต่เป็นลักษณะของการทำตามฤดูกาล เนื่องจากการตากสมุนไพรต้องการแดดจัด ทั้งนี้ เครือข่ายยังคงอยู่ แต่จำนวนสมาชิกลดลงจาก 10 คน เหลือเพียง 5 คน

2) กลุ่มผลิตกาแฟอินทรีย์ บ้านขุนแตะ จ.เชียงใหม่ จากการสัมภาษณ์พบว่า เครือข่ายประสบปัญหาด้านการตลาด โดยเครือข่ายได้รวบรวมผลผลิตกาแฟจากสมาชิกเครือข่ายเพื่อนำไปผลิตกาแฟแปรรูปได้ประมาณ 100 กก. แต่ที่ผ่านมาสามารถขายผลผลิตได้เพียงประมาณ 10 กก. ซึ่งขายได้ในอัตราส่วนที่น้อยมาก และ ณ วันที่สังเกตการณ์ พบว่าเครือข่ายไม่มีการเก็บผลผลิตมาแปรรูปกาแฟอินทรีย์และบรรจุภัณฑ์เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้ในครัวเรือนตามแผนที่วางไว้เดิม เนื่องจากผลผลิตเดิมที่ผลิตได้ยังขายไม่หมด

3) กลุ่มผลิตน้ำดื่มจากประปาภูเขา กลุ่มอนุรักษ์ป่าภูคำปลากั้ง บ้านคำบาก จ.อุบลราชธานี จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่าปัจจุบันเครือข่ายไม่มีการใช้ประโยชน์จากโรงผลิตน้ำดื่มที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการฯ และชุมชนไม่สามารถสร้างรายได้จากการทำกิจกรรมตามที่วางแผนไว้ โดยไม่สามารถผลิตน้ำดื่มเพื่อจำหน่ายได้ เนื่องจากไม่ได้รับอนุญาตให้ผลิตน้ำดื่มจาก อย.

4) กลุ่มเลี้ยงผึ้งโพรงควบคู่กับการเลี้ยงปลาทางนกอึ้งในบ่อซีเมนต์ บ้านไทรงาม จ.นครศรีธรรมราช จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พบว่า ปัจจุบันเครือข่ายไม่ได้ทำกิจกรรมเลี้ยง

ปลาหางนกยูงในบ่อซีเมนต์แล้ว โดยประธานเครือข่ายคาดหวังให้เยาวชนในชุมชนมาเป็นผู้เลี้ยงปลาหางนกยูงในบ่อซีเมนต์ที่จัดให้และนำปลาที่ได้มาจำหน่ายในชุมชน แต่ในปัจจุบันไม่มีเยาวชนมาดำเนินการดังกล่าวแล้ว บ่อซีเมนต์ที่จัดหามา ก็ไม่มีการใช้ประโยชน์ตามที่คาดหวังไว้แต่แรก

5) กลุ่มเพาะกล้าไม้หายากในท้องถิ่น บ้านบุงผ่า จ.พิษณุโลก จากการสัมภาษณ์ประธานเครือข่ายพบว่า ปัจจุบันยุติการทำกิจกรรมเพาะกล้าไม้เพื่อจำหน่ายแล้ว เนื่องจากไม่มีสถานที่เพาะชำกล้าไม้ อีกทั้งประสบภัยแล้ง ซึ่งจากการสอบถามได้ข้อมูลว่าเดิมเครือข่ายได้ร่วมกันจัดสร้างแปลงเพาะชำกล้าไม้บริเวณสนามหญ้าโรงเรียนบ้านบุงผ่า และมีการเพาะขยายพันธุ์ไม้พื้นถิ่นหายากจำนวน 2,000 กล้า ปัจจุบันไม่ได้ดำเนินการแล้ว เนื่องจากโรงเรียนบ้านบุงผ่าได้ขอคืนพื้นที่ เพื่อจัดทำสนามเด็กเล่น และสนามกีฬาให้แก่เด็กนักเรียน ซึ่งผลผลิตของกลุ่มเพาะกล้าไม้หายากในท้องถิ่นได้จำหน่ายให้โครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ ภูซัด ภูเมียง ภูสอยดาว อันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวน 1,250 กล้า กล้าละ 2 บาท รวมเป็นเงิน 2,500 บาท โดยเงินดังกล่าว ประธานเครือข่ายได้นำไปจ่ายเป็นค่าตอบแทนแรงงานในการดูแลกล้าไม้ที่เพาะขยายดังกล่าวให้กับสมาชิกจำนวน 4 คน คนละ 625 บาท ซึ่งหลังจากนั้นก็ไม่มีการทำกิจกรรมเพาะชำกล้าไม้เพื่อจำหน่ายอีกเลย

เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน จากการสัมภาษณ์สมาชิกเครือข่ายฯ พบว่าเครือข่ายบางส่วนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม โดยเครือข่ายฯ บ้านโนนน้อย จ.อุบลราชธานี ให้ข้อมูลว่าเครือข่ายไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมในการป้องกันและควบคุมไฟป่า โดยดำเนินการตามที่เจ้าหน้าที่กำหนด ทั้งการจัดทำแนวกันไฟ และการจัดหาอุปกรณ์ดับไฟป่า อีกทั้ง การอบรมความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมไฟป่า ผู้เข้าร่วมส่วนหนึ่งเป็นผู้หญิง ซึ่งเมื่อเกิดเหตุไฟป่า ผู้ปฏิบัติงานจะเป็นผู้ชายทั้งหมด ซึ่งส่วนหนึ่งอาจไม่เคยผ่านการอบรมมาก่อน

เครือข่าย REDD+ จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการเครือข่าย REDD+ บ้านเมืองอาง จ.เชียงใหม่ และเครือข่าย REDD+ บ้านนาหว้า จ.อุบลราชธานี พบว่า กิจกรรมการจัดทำแปลงต้นแบบปลูกต้นไม้เพื่อใช้ในการวัดปริมาณคาร์บอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมสำรวจ ศึกษา และประเมินการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและการกักเก็บคาร์บอนในพื้นที่ป่า ปัจจุบันไม่มีการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวแล้ว เนื่องจากขาดความต่อเนื่องในการทำกิจกรรมกับเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ เครือข่าย REDD+ บ้านเมืองอาง ซึ่งได้เข้าร่วมโครงการตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 การดำเนินกิจกรรม ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ได้เกิดการชะงัก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ทำให้เครือข่ายขาดแนวทางในการดำเนินกิจกรรมและได้หยุดการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการ REDD+ ไป มีเพียงการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เป็นครั้งคราวเท่านั้น

ผลกระทบ

การดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ยังคงประสบปัญหาในการดำเนินกิจกรรมบางประการทั้งในด้านการส่งเสริมให้การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่โครงการกำหนด ปัญหาความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย รวมไปถึงปัญหาในการส่งเสริมให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างยั่งยืน ซึ่งปัญหาดังกล่าวข้างต้นก่อให้เกิดผลกระทบในการดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมดังนี้

1. การดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมในบางพื้นที่ซึ่งยังไม่ประสบผลสำเร็จทั้งในด้านการส่งเสริมอาชีพ หรือการส่งเสริมการอนุรักษ์ ป่า และป้องกันพื้นที่ป่า ส่งผลให้ยังไม่สามารถสร้างเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้กับหน่วยงานของรัฐได้อย่างยั่งยืน

2. การส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมบางประเภทซึ่งไม่บรรลุผลสำเร็จ เช่น การส่งเสริมการปลูกป่า การเพาะชำกล้าไม้ หรือการส่งเสริมอาชีพด้านป่าไม้ รวมไปถึงการที่ไม่สามารถส่งเสริมให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ป่า และป้องกันพื้นที่ป่าได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายงบประมาณในเรื่องดังกล่าวอย่างไม่คุ้มค่า และเสียโอกาสในการนำงบประมาณดังกล่าวไปใช้ในการส่งเสริมเครือข่ายอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ยังไม่ครอบคลุมทุกกิจกรรมทั้งด้านการส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ ส่งผลให้เครือข่ายที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงาน ยังไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ดำเนินกิจกรรมที่ชุมชนต้องการหรือสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข ทั้งด้านการส่งเสริมอาชีพ การป้องกันการบุกรุก และการอนุรักษ์ฯ

4. การดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมให้มีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ป่า และป้องกันพื้นที่ป่าที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ส่งผลให้หน่วยงานยังไม่สามารถเพิ่มพื้นที่ป่าได้ตามที่คาดหวังไว้ อาจส่งผลให้พื้นที่ป่าต้นน้ำยังคงอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งปริมาณน้ำ การไหลของน้ำ ก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติตามมา อีกทั้ง พื้นที่ป่าบางพื้นที่ยังคงถูกคุกคามทั้งจากสภาพปัญหาการบุกรุกและปัญหาไฟป่า

5. การดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมให้ประชาชนอยู่ร่วมกับป่าหรือการสร้างรายได้ที่ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ส่งผลให้สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการไม่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้นตามที่คาดหวังไว้ ยังไม่สามารถลดการพึ่งพิงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าได้ และทำให้ยังคงมีความเสี่ยงในการที่ชุมชนจะเข้าไปพึ่งพิงการใช้ประโยชน์จากป่าต่อไป

6. การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์และขาดความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรม ส่งผลถึงระดับความสำเร็จในการบรรลุผลตามเป้าหมายตัวชี้วัดและประเด็นยุทธศาสตร์ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในส่วนของการรักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หยุดยั้งการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่า ส่งเสริมการใช้ประโยชน์พื้นที่ต้นน้ำที่เหมาะสมและไม่เกิดผลกระทบ การแก้ไขปัญหาชุมชนที่ทำกินในพื้นที่ป่า รวมทั้งการสร้างเครือข่ายประชาชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ

สาเหตุ

การที่กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ยังประสบปัญหาในการส่งเสริมการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม เกิดจากสาเหตุหลายประการดังนี้

1. ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมถึงการสัมภาษณ์ประธาน/สมาชิกเครือข่ายและสังเกตการณ์ดำเนินกิจกรรมเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า บางเครือข่ายการดำเนินกิจกรรมของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการยังขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายยังขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมในการดำเนินงาน

จากการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ การสัมภาษณ์ประธาน/สมาชิกเครือข่าย และสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบบางแห่งขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมในการดำเนินงาน ทั้งนี้ หากพิจารณาจากกิจกรรมที่ดำเนินการโดยใช้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการจะพบว่า บางโครงการกิจกรรมทั้งหมดจะถูกกำหนดโดยหน่วยงานเจ้าของโครงการโดยที่เครือข่ายไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้แก่ โครงการเครือข่ายหมู่บ้านพื้นฟูป่า ซึ่งกรมป่าไม้จะเป็นผู้กำหนดกิจกรรมที่ต้องดำเนินการทั้งหมดให้กับเครือข่ายฯ และการให้เงินอุดหนุนตามโครงการเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ในพื้นที่ สบอ. 7 (นครราชสีมา) และ สบอ. 9 (อุบลราชธานี) ซึ่งกำหนดให้ทุกเครือข่ายจะต้องจัดทำแนวกันไฟ เป็นระยะทาง 10 กม. ขณะที่การสัมภาษณ์เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า เครือข่ายฯ จำนวน 13 แห่ง ให้ความเห็นว่าเครือข่ายไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนในการดำเนิน ประกอบด้วย เครือข่าย รสทป. ของทั้งกรมป่าไม้ และกรมอุทยานฯ จำนวน 8 แห่ง เนื่องจาก

เครือข่ายฯ ไม่ได้รับสนับสนุนงบประมาณจะไม่ได้กำหนดกิจกรรมที่ดำเนินงานในพื้นที่ แต่เป็นเพียงการเข้าร่วมกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่กำหนดเท่านั้น เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า จำนวน 4 แห่ง ต้องดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการกำหนดเท่านั้น และเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน จำนวน 1 แห่ง ขณะที่เครือข่ายอีก 54 แห่ง ให้ความเห็นว่ากิจกรรมบางส่วนที่ดำเนินการถูกกำหนดจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

1.2 การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายบางแห่งยังขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน จากการสัมภาษณ์เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า การดำเนินกิจกรรมตามโครงการบางกิจกรรมยังขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมระหว่างสมาชิก โดยกรณีการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพเพื่อใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าพบว่า เครือข่าย จำนวน 21 แห่ง มีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำ ขณะที่การดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า พบว่า เครือข่าย จำนวน 7 แห่ง ให้ความเห็นว่ากิจกรรมจะทำเฉพาะในกลุ่มของคณะกรรมการ หรือกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกของเครือข่าย

จากการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ยังขาดการส่งเสริมให้สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย ซึ่งตามแนวทางการดำเนินโครงการกำหนดให้ เมื่อดำเนินการได้ระยะหนึ่งจะต้องมีการส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม ตามความพร้อมของแต่ละพื้นที่ แต่จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ในพื้นที่ พบว่า เครือข่ายที่สังเกตการณ์ยังไม่มีกระบวนการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ

การที่เครือข่ายขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมในการดำเนินการ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสำเร็จในการดำเนินงานเนื่องจาก กิจกรรมบางอย่างไม่เป็นที่ต้องการของชุมชนหรือไม่มีความจำเป็นในการดำเนินการ ทำให้ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมและไม่ให้ความสนใจในการดูแลรักษาหรือดำเนินการให้เกิดความต่อเนื่องในกิจกรรมดังกล่าว ขณะเดียวกันการดำเนินกิจกรรมที่ขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของเครือข่าย รวมถึงไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ให้กับประชาชนอื่นในชุมชนที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมของเครือข่าย

2. รูปแบบการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายไม่ต่อเนื่อง

จากการตรวจสอบเอกสารการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมที่เลือกตรวจสอบทั้ง 11 โครงการ พบว่า การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมเครือข่ายของแต่ละโครงการ โดยส่วนใหญ่เมื่อหน่วยงานจัดตั้งเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการแล้วจะให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการแก่ทุกเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นโดยการให้เงินอุดหนุนสำหรับดำเนิน

กิจกรรม หรือการสนับสนุนสิ่งของการดำเนินการ โดยโครงการเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่า และหมอกควันจะมีการสนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่าให้กับเครือข่ายต่อเนื่องทุกปี ขณะที่โครงการหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ และโครงการ REDD+ เป็นโครงการที่กำหนดแผนการส่งเสริมเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการแต่ละแห่งเป็นระยะเวลามากกว่า 1 ปี อย่างไรก็ตาม จากการตรวจสอบพบว่า มี 3 โครงการ ซึ่งหน่วยงานไม่ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นอย่างครบถ้วน ได้แก่ โครงการ รสทป. ของกรมป่าไม้ โครงการ รสทป. ของกรมอุทยานฯ และโครงการป่าชุมชน โดยระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 - 2562 โครงการ รสทป. ของกรมป่าไม้ ได้ให้การสนับสนุนเครือข่าย ทั้งสิ้นจำนวน 132 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 72.93 ของเครือข่ายที่จัดตั้งโครงการ รสทป. ของกรมอุทยานฯ ได้ให้การสนับสนุนเครือข่าย ทั้งสิ้นจำนวน 28 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 4.84 ของเครือข่ายที่จัดตั้ง และโครงการป่าชุมชน ได้ให้การสนับสนุนเครือข่าย ทั้งสิ้นจำนวน 4,842 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.82 ของเครือข่ายที่จัดตั้ง

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ เพื่อทราบถึงภาพรวมของการสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายภายใต้โครงการที่เจ้าหน้าที่แต่ละรายรับผิดชอบ มีผลการสัมภาษณ์ตามตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เรื่องการให้ความสนับสนุนเครือข่ายในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ

เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ	เครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนมากกว่า 1 ปี		
	ไม่มี	บางส่วน	ส่วนใหญ่/ทั้งหมด
กรมป่าไม้			
1. เครือข่าย รสทป.	3	3	0
2. เครือข่ายป่าชุมชน	6	0	0
3. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	2	1	0
4. เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า	6	0	0
5. เครือข่ายหมู่บ้านพื้นฟูป่า	6	0	0
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช			
6. เครือข่าย รสทป.	6	0	0
7. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	0	1	5
8. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้	0	0	7
9. เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม	1	5	0
10. เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน	0	1	5
11. เครือข่าย REDD+	0	0	4
รวม	30	11	21

จากตารางที่ 20 แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า เครือข่ายหมู่บ้านพื้นฟูป่า และเครือข่าย รสทป. ของกรมอุทยานฯ ในจังหวัดที่สุ่ม

ตรวจสอบ ให้ความเห็นว่าเครือข่ายทุกแห่งที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับการสนับสนุนไม่เกินแห่งละ 1 ครั้ง ขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้ และเครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบให้ความเห็นว่าเครือข่ายเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับการสนับสนุนมากกว่า 1 ครั้ง และมีเพียงเครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเครือข่ายทุกแห่งจะได้รับการสนับสนุนต่อเนื่องมากกว่า 1 ปี เนื่องจากแนวทางในการดำเนินโครงการกำหนดให้ต้องดำเนินกิจกรรมในแต่ละแห่งต่อเนื่องเครือข่ายละ 5 ปี

การให้ความสนับสนุนแก่เครือข่ายที่ไม่ต่อเนื่องและไม่ครอบคลุมทุกเครือข่ายส่งผลให้ไม่สามารถสร้างความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาค จำนวน 37 ราย ให้ความเห็นว่า ปัญหาขาดความต่อเนื่องมีผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ถึงกิจกรรมที่ดำเนินการในแต่ละโครงการพบว่า กิจกรรมหลายประเภทต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการนานกว่าระยะเวลาที่หน่วยงานเข้าไปให้การสนับสนุนแก่เครือข่าย ตัวอย่างเช่น

- กิจกรรมภายใต้โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ระยะเวลาการสนับสนุนจากโครงการกำหนดไว้เพียงปีเดียว และโครงการไม่มีแนวทางส่งเสริมเครือข่ายฯ ในด้านอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น การปรับปรุงดิน การพัฒนาแหล่งน้ำ เป็นต้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายพบว่า พื้นที่โครงการส่งเสริมต้องใช้เวลาในการเจริญเติบโต ไม่สามารถให้ผลผลิตได้ภายในระยะเวลา 1 ปี และบางส่วนตายไปหรือไม่เจริญเติบโต อีกทั้งพบว่า เครือข่ายบางพื้นที่ยังไม่สามารถรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านอาชีพตามที่โครงการคาดหวังไว้ เนื่องจากยังไม่มีผลผลิตเกิดขึ้น

- กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพของโครงการที่เกี่ยวข้อง โครงการไม่มีแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนด้านการตลาดให้แก่เครือข่ายต่าง ๆ ที่จัดตั้ง

- กิจกรรมการปลูกเสริมป่าของเครือข่ายไม่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมการปลูกป่าที่หน่วยงานดำเนินการเองที่กำหนดให้ต้องมีกิจกรรมการบำรุงรักษาป่าภายหลังจากการปลูก

- กิจกรรมการป้องกันและควบคุมไฟป่า เป็นกิจกรรมที่เครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่าต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปี แต่การให้การสนับสนุนเป็นครั้งคราว ส่งผลให้ในปีที่ไม่ได้รับการสนับสนุน เครือข่ายอาจจะต้องลดกิจกรรมที่ดำเนินการลง เช่น การลดความถี่หรือจำนวนคนในการลาดตระเวนป้องกันไฟป่า เป็นต้น

3. หน่วยงานเจ้าของโครงการไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการติดตามและส่งเสริมการดำเนินงานกิจกรรมของเครือข่ายที่ไม่ได้รับการสนับสนุนตามโครงการ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในส่วนกลาง พบว่า การดำเนินกิจกรรมตามโครงการที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 11 โครงการ มีเพียง 5 โครงการ ที่เจ้าหน้าที่ให้ความเห็นว่ามี การติดตามผลการดำเนินงานของเครือข่ายที่ไม่ได้รับการสนับสนุน เช่น โครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดแผนงานในการติดตามเครือข่ายที่เคยได้รับการสนับสนุนปีละ 10 แห่ง โครงการ สสอ. จัดประกวดหมู่บ้าน สสอ. ดีเด่น และการสร้างเครือข่ายชุมชนต้นน้ำ เป็นต้น ขณะที่จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาค พบว่า เจ้าหน้าที่ จำนวน 17 ราย ระบุว่าได้ดำเนินการติดตามการดำเนินงานของเครือข่ายทุกแห่ง และเจ้าหน้าที่ จำนวน 10 ราย ระบุว่ามีการติดตามการดำเนินงานของเครือข่ายโดยส่วนใหญ่ ขณะที่เจ้าหน้าที่ จำนวน 11 ราย ระบุว่าไม่มีการติดตามการดำเนินงานของเครือข่ายที่ไม่ได้รับงบประมาณในปีนั้น ๆ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายกลุ่มดังกล่าว พบว่า เจ้าหน้าที่ จำนวน 27 ราย ให้ความเห็นว่าจะไม่มีการกำหนดแนวทางการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่ไม่ได้รับการสนับสนุนตามโครงการ ขณะที่เจ้าหน้าที่อีก 27 ราย ให้ความเห็นว่าจะมีการกำหนดแนวทางการส่งเสริมแบบไม่เป็นทางการ เช่น การเข้าไปเยี่ยมเยียน การสนับสนุนกล้าไม้ตามที่ชุมชนร้องขอ เป็นต้น

4. การดำเนินกิจกรรมที่ไม่ครอบคลุมทุกกิจกรรมและขาดการบูรณาการร่วมกันภายในหน่วยงาน

ดังที่ได้กล่าวแล้วในช่วงต้นว่า การส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าหรือบริเวณโดยรอบป่า จำเป็นต้องมีการดำเนินกิจกรรม ทั้งด้านการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ป่า และป้องกันพื้นที่ป่าโดยรอบพื้นที่ใช้ประโยชน์ของชุมชน และการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยเปิดโอกาสให้สามารถใช้ประโยชน์จากป่าไม้ได้อย่างยั่งยืนและไม่ส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า อย่างไรก็ตาม จากการตรวจสอบเอกสารการดำเนินโครงการ ทั้ง 11 โครงการ พบว่า มีเพียง 3 โครงการที่มีการดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า ได้แก่ โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ โครงการประชามศเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ และโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม ขณะที่อีก 3 โครงการ ได้แก่ โครงการป่าชุมชน โครงการ REDD+ และโครงการ สสอ. มีการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าให้แก่เครือข่ายบางแห่ง แต่ไม่ใช่เป้าหมายหลักของโครงการ และโครงการอื่น ๆ เป็นโครงการที่วัตถุประสงค์หลักในการสร้างจิตสำนึกและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่าเป็นสำคัญ นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงรายละเอียดในการดำเนินกิจกรรมจะพบว่า โครงการเครือข่ายความร่วมมือควบคุมไฟป่า และโครงการเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะในการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาด้านหมอกควันไฟป่า จึงไม่มีกิจกรรมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่าในส่วนอื่น ๆ ขณะที่โครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ถึงแม้โครงการจะมีการกำหนดให้เครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการต้องดำเนินกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่าด้วย แต่ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการทำกิจกรรมดังกล่าวอย่างชัดเจน ดังนั้น การส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายตามโครงการใดโครงการหนึ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์เพียงเฉพาะด้าน ไม่สามารถสร้างความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ การที่แต่ละโครงการมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเพียงด้านใดด้านหนึ่ง เป็นผลจากการมอบหมายความรับผิดชอบโครงการแต่ละเรื่องไปยังสำนักต่าง ๆ ที่มีบทบาทภารกิจที่แตกต่างกัน ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมแต่ละโครงการจึงมุ่งเน้นการทำงานเพื่อตอบสนองภารกิจของแต่ละสำนักเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบทบาทภารกิจของกรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ มีการแบ่งแยกพื้นที่ดำเนินการที่ชัดเจน โดยกรมป่าไม้ดำเนินการในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ขณะที่กรมอุทยานฯ รับผิดชอบดำเนินการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ซึ่งหากพิจารณาจากโครงการที่ทั้งสองหน่วยงานดำเนินการในพื้นที่ของตนเองจะพบว่า ทั้งสองหน่วยงานมีการดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า และการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า ดังนั้น หากหน่วยงานมีการบูรณาการการดำเนินกิจกรรมร่วมกันภายในหน่วยงานเดียวกันจะทำให้เครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการได้รับการส่งเสริมที่รอบด้านมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาคพบว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบแต่ละโครงการยังไม่มีมีการบูรณาการในการวางแผนการดำเนินงานร่วมกัน โดยพบว่ามีเจ้าหน้าที่เพียง 4 ราย ที่ให้ความเห็นว่ามีการทำงานร่วมกับส่วนงานอื่นภายในสำนัก เพื่อวางแผนในการส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีเจ้าหน้าที่ จำนวน 7 ราย ให้ความเห็นว่ามีการทำงานร่วมกับส่วนงานอื่นเพื่อวางแผนในการส่งเสริมให้เครือข่ายได้รับการสนับสนุนในหลาย ๆ ด้าน ขณะที่เจ้าหน้าที่จำนวนถึง 29 ราย ให้ความเห็นที่ไม่มีมีการบูรณาการกับส่วนงานอื่น ๆ ในการวางแผนการส่งเสริมเครือข่ายตามโครงการ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงภาพรวมในประเด็นการบูรณาการกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม ภายในหน่วยงานของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานฯ พบว่า ปัจจุบันกรมป่าไม้ยังไม่มีแนวทางที่จะรวมเป็นเครือข่ายในภาพรวมของกรมป่าไม้แต่อย่างใด ขณะที่การดำเนินการของ

กรมอุทยานฯ พบว่า ปัจจุบันกรมอุทยานฯ มีแนวคิดที่จะรวบรวมการจัดทำกิจกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า เพื่อบูรณาการเครือข่ายทั้งหมดที่จัดตั้งโดยหน่วยงานภายในกรมอุทยานฯ ให้เข้ามาอยู่ภายใต้เครือข่ายเดียวกัน คือ เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) โดยกรมอุทยานฯ ได้ออกระเบียบกรมอุทยานฯ ว่าด้วย อาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พ.ศ. 2559 โดยกำหนดให้เครือข่ายที่จัดตั้งโดยหน่วยงานภายในกรมอุทยานฯ เข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่าย อส.อส. ยกเว้น การดำเนินโครงการ รสทป. ซึ่งถือเป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชเสาวนีย์ของ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และเป็นโครงการที่ดำเนินภายใต้ชื่อเดียวกันโดยหลายหน่วยงาน โดยข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม 2563 พบว่า มีสมาชิกเครือข่าย อส.อส. จาก 9 เครือข่าย รวมทั้งสิ้น 65,246 ราย อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในส่วนกลางพบว่า ปัจจุบันกรมอุทยานฯ ยังไม่มีการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมในภาพรวมของเครือข่าย อส.อส. เนื่องจากไม่มีงบประมาณสำหรับดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย อส.อส. ในภาพรวม การดำเนินกิจกรรมยังคงเป็นการดำเนินงานของเครือข่ายภายใต้ความรับผิดชอบของแต่ละสำนัก

5. การดำเนินกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า การดำเนินกิจกรรมบางประการไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รายละเอียดดังนี้

การส่งเสริมการปลูกเสริมป่า จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า เครือข่าย จำนวน 4 แห่ง จากเครือข่ายที่มีการทำกิจกรรมปลูกเสริมป่า จำนวน 37 แห่ง ให้ความเห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน แต่ต้องดำเนินการเนื่องจากเป็นข้อกำหนดที่หน่วยงานเจ้าของโครงการกำหนดให้เครือข่ายต้องดำเนินการ ซึ่งประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการดำเนินการดังกล่าว เนื่องจากพื้นที่ที่ดำเนินการปลูกเสริมป่าโดยส่วนใหญ่ ไม่ได้อยู่ในสภาพป่าเสื่อมโทรม ยังคงมีลูกไม้ที่สามารถขึ้นเองได้ตามธรรมชาติ ประกอบกับการกำหนดให้ปลูกโดยที่ไม่มีงบประมาณในการดูแลบำรุงรักษา ทำให้เมื่อปลูกเสร็จสิ้นก็ไม่มีใครเข้ามาดูแลกล้าไม้ดังกล่าว หรือในบางกรณี เช่น เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า บ้านควนหน้าแดง จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งประธานเครือข่ายให้ความเห็นว่าไม่มีพื้นที่ป่าอยู่ในชุมชน จึงต้องดำเนินการปลูกต้นไม้บริเวณริมฝั่งคลองทั้งสองด้าน และในพื้นที่เพาะปลูกของประชาชน ทำให้ขาดการดูแลบำรุงรักษาและต้นไม้บางส่วนถูกรื้อถอนเพื่อนำพื้นที่กลับไปทำเกษตรกรรมตามเดิม

การส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก โครงการประชามศเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ มีข้อกำหนดให้เครือข่ายฯ ที่เข้าร่วมโครงการต้องปลูกหญ้าแฝก จำนวน 10,000 กล้า เพื่อป้องกันการกัดเซาะ

พังทลายของหน้าดิน อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตการณ์พบว่า บางเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ เช่น เครือข่ายฯ บ้านแม่สายป่าเมี่ยง จ.เชียงใหม่ เจ้าหน้าที่และสมาชิกเครือข่ายปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ริมทาง ซึ่งเป็นพื้นที่ราบ ไม่ใช่พื้นที่ลาดชันแต่อย่างใด และปัจจุบันพื้นที่ปลูกหญ้าแฝกบางส่วนที่ปลูกริมทางได้มีการปรับปรุงถนนใหม่จนทำให้ไม่มีหญ้าแฝกเหลืออยู่ในบริเวณดังกล่าว ซึ่งสาเหตุที่ประชาชนนำไปปลูกในพื้นที่ดังกล่าวเนื่องจากการสนับสนุนกล้าแฝกตามข้อกำหนดของโครงการมีจำนวนมาก ชุมชนไม่มีพื้นที่ที่เหมาะสมมากเพียงพอที่จะปลูกได้หมด จึงต้องนำไปปลูกในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดของโครงการ เครือข่ายฯ บ้านหม่องก๊วะ จ.ตาก จากการสังเกตการณ์พบว่า เจ้าหน้าที่และสมาชิกเครือข่ายปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยนำไปปลูกที่สนามฟุตบอลของโรงเรียนในหมู่บ้าน ซึ่ง ณ วันที่สังเกตการณ์ หญ้าแฝกเหลือเพียงบางส่วน เครือข่ายฯ บ้านเขาพับผ้า จ.นครศรีธรรมราช จากการสังเกตการณ์พบว่า ดำเนินกิจกรรมการปลูกต้นไม้และหญ้าแฝก ซึ่งชาวบ้านนำไปปลูกบริเวณที่สาธารณประโยชน์ของชุมชนส่วนใหญ่ตายไป

การสนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่า จากการสัมภาษณ์เครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่าจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง พบว่า เครือข่าย จำนวน 3 แห่ง ให้ความเห็นว่าไม่ค่อยได้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าว เนื่องจากมีน้ำหนักรวมมาก พื้นที่เกิดไฟป่าส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดชัน ไม่สามารถนำอุปกรณ์ที่ได้รับขึ้นไปใช้ดับไฟป่าในพื้นที่ได้ ประกอบกับเครือข่ายให้ความเห็นว่าต้องการงบประมาณที่กำหนดให้จัดซื้อเครื่องมือหรือเครื่องมือที่ได้รับการสนับสนุน เปลี่ยนเป็นงบประมาณสำหรับให้เครือข่ายจัดซื้ออุปกรณ์ตามความต้องการ หรือใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการลาดตระเวนและเข้าดับไฟจะเป็นประโยชน์มากกว่า

การฝึกอบรมอาชีพ เช่น กรณีเครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม กลุ่มอนุรักษ์ผ้าทอชนเผ่า จ.เชียงใหม่ ซึ่งได้รับการฝึกอบรม เรื่องการย้อมผ้าไหมด้วยวัสดุจากธรรมชาติ แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า สมาชิกเครือข่ายไม่ได้นำความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีผ้าจากวัสดุธรรมชาติไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากผ้าที่ย้อมจากสีสังเคราะห์มีสีสวยงาม ย้อมง่าย และต้นทุนต่ำกว่าการย้อมสีผ้าจากวัสดุธรรมชาติ อีกทั้ง ความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมย้อมสีผ้าก็ไม่สอดคล้องกับความต้องการของเครือข่าย

6. หน่วยงานไม่มีการวัดผลสัมฤทธิ์จากการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม

จากการตรวจสอบเอกสารผลการดำเนินงานและการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพบว่า โครงการที่สุ่มตรวจสอบทุกแห่งมีการติดตามผลการดำเนินงาน รวมถึงจากการสัมภาษณ์พบว่า เจ้าหน้าที่โดยส่วนใหญ่ ให้ความเห็นว่าได้ติดตามผลการดำเนินงานของเครือข่ายที่ได้รับงบประมาณในการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม การติดตามผลการดำเนินงานของแต่ละโครงการ โดยส่วนใหญ่ เน้นการติดตามเฉพาะระดับผลผลิต (Output) โดยไม่มีการติดตามที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์จากการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้หน่วยงานไม่ทราบถึงสภาพปัญหาในการทำงาน ตลอดจน

ความสำเร็จของการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม อีกทั้งทำให้หน่วยงานขาดข้อมูลสำหรับการบริหารจัดการและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ที่ให้สัมภาษณ์จะสามารถอธิบายข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมตามโครงการได้ เช่น ความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนในพื้นที่ การประสบความสำเร็จในการลดรายจ่าย ความพึงพอใจในการดำเนินการ เป็นต้น แต่ข้อชี้แจงของเจ้าหน้าที่เป็นเพียงการยกตัวอย่างของเครือข่ายตามโครงการเพียงบางส่วน ไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จในภาพรวมของการดำเนินโครงการได้ รวมถึงไม่มีการจัดเก็บข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการในภาพย่อยของเครือข่ายแต่ละแห่งได้

7. ปัญหาด้านการบริหารจัดการบุคลากรในการดำเนินโครงการ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบถึงสภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ จำนวน 62 ราย พบว่า มีปัญหาการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่จำนวน 14 ราย ปัญหาเจ้าหน้าที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลายงาน จำนวน 11 ราย และปัญหาเจ้าหน้าที่ขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำกิจกรรมการส่งเสริม จำนวน 9 ราย

จากผลการสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปัญหาด้านการบริหารจัดการบุคลากร เช่น กรณีมีการปรับเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่รายใหม่จะต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ข้อมูล รวมถึงการปรับตัวในการทำงานกับเครือข่าย รวมถึงในบางกรณีที่เจ้าหน้าที่รายใหม่ยังไม่มีความรู้หรือประสบการณ์ในการทำกิจกรรมด้านการส่งเสริมเครือข่ายมาก่อน หรือเจ้าหน้าที่รายเดิมไม่ได้ให้รายละเอียดข้อมูลการส่งมอบงานที่ครบถ้วนแก่เจ้าหน้าที่รายใหม่ ทำให้การสานต่อกิจกรรมด้านการส่งเสริมเครือข่ายมีความยากมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพบว่า การดำเนินโครงการที่ประสบปัญหาในการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ ได้แก่ โครงการเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า ซึ่งกรมป่าไม้ได้มีการปรับโครงสร้างของหน่วยงานส่งผลให้มีการเปลี่ยนส่วนงานที่รับผิดชอบดำเนินกิจกรรมในส่วนภูมิภาค จากหน่วยส่งเสริมการควบคุมไฟป่าเป็นหน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้ โครงการหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งเป็นโครงการที่มีการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง ระยะเวลาดำเนินโครงการเครือข่าย 5 ปี แต่จากการสัมภาษณ์พบว่า โครงการมักประสบปัญหาเรื่องการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบ่อยครั้ง ขาดความต่อเนื่องในการรับผิดชอบโครงการของเจ้าหน้าที่ หรือโครงการหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเจ้าหน้าที่ระบุว่า โครงการมีปัญหาเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพนักงานจ้างเหมาบริการ มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานดียิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติที่ 5 ในการเพิ่มพื้นที่ป่าของประเทศ และการสร้างพื้นที่ป่าที่มีความสมบูรณ์และไม่ถูกบุกรุก ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินมีข้อเสนอแนะให้อธิบดีกรมป่าไม้และอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พิจารณาดำเนินการดังนี้

1. การดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดกิจกรรมในการดำเนินการที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ ในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์จัดทำแผนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย การส่งเสริมหรือกำหนดกิจกรรมให้สมาชิกเครือข่ายต้องดำเนินการร่วมกัน รวมไปถึงเปิดโอกาสให้สมาชิกเครือข่ายสามารถร่วมกันรับประโยชน์จากกิจกรรมโดยเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ หน่วยงานเจ้าของโครงการต้องกำหนดกิจกรรมจะดำเนินการที่มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของชุมชน ภายใต้กรอบวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการดำเนินงานแต่ละโครงการ

2. การส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่จัดตั้ง

2.1 รวบรวมข้อมูลเครือข่ายที่ได้จัดตั้งแล้วแต่ยังไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากโครงการเพื่อวางแผนในการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมให้กับเครือข่ายกลุ่มดังกล่าว

2.2 ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมให้ครอบคลุมทุกแห่งที่มีการจัดตั้งและมีความต่อเนื่องในการดำเนินงาน ทั้งนี้ หน่วยงานเจ้าของโครงการอาจพิจารณาส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เฉพาะการสนับสนุนเงินอุดหนุนในการดำเนินการ เช่น การให้ความรู้ คำแนะนำ ในการทำกิจกรรม การดำเนินการในฐานะหน่วยงานที่ประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาคส่วนอื่น ๆ ในการทำงาน เป็นต้น เพื่อให้เครือข่ายที่จัดตั้งสามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการได้อย่างยั่งยืน

3. พิจารณากำหนดให้มีหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่กำกับดูแล กำหนดแผน/แนวทาง เป้าหมาย ในการส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการรวบรวม และติดตามผลการดำเนินการส่งเสริมบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรม หรืออาจพิจารณามอบหมายให้มีหน่วยงานที่มีภารกิจด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวในภาพรวมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน รวมทั้งเพื่อให้เครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานได้รับการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมที่ครอบคลุมในทุกด้านตามความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ควรเร่งรัดการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

(อ.ส.อ.ส.) ให้มีการดำเนินกิจกรรมที่เป็นเอกภาพและเป็นเครือข่ายหลักของกรมอุทยานฯ เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น

4. ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก โดยบูรณาการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งอาจพิจารณาดำเนินการในลักษณะของการทำบันทึกข้อตกลงระหว่างหน่วยงาน (MOU) เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพื้นที่เป้าหมาย เนื่องจากหน่วยงานภายนอกมีความพร้อมในด้านงบประมาณและมีบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่สามารถสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารทรัพยากรป่าไม้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้ เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม

5. การติดตามผลการดำเนินงาน

5.1 กำชับให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินการติดตามผลตามแนวทางที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ หน่วยงานเจ้าของโครงการควรมีการกำหนดแผนสำหรับติดตามผลการดำเนินงาน และการติดตามสถานภาพของเครือข่ายทุกแห่งที่เข้าร่วมโครงการ ให้ครอบคลุมทั้งเครือข่ายที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ เครือข่ายที่ผลการดำเนินงานโครงการที่สิ้นสุดไปแล้ว และเครือข่ายที่ยังจัดตั้งขึ้นแต่ไม่ได้รับการสนับสนุน เพื่อให้ทราบถึงสถานภาพของเครือข่ายในปัจจุบัน สภาพปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงาน รวมทั้งเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานระหว่างกันอย่างยั่งยืน

5.2 ควรสั่งการให้หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบโครงการฯ กำหนดตัวชี้วัดในระดับผลลัพธ์รวมถึงวิธีการวัดผลให้มีความชัดเจน และครอบคลุมในกิจกรรมที่ดำเนินงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับให้สามารถวัดและประเมินผลการดำเนินงานได้ครอบคลุม สะท้อนผลสัมฤทธิ์/ความมุ่งหวังของการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม/โครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. สั่งการให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการจัดทำฐานข้อมูลโครงการ รายละเอียดของกิจกรรมที่อยู่ระหว่างการดำเนินงาน รวมถึงข้อมูลของเครือข่ายที่ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อให้ผู้ที่รับมอบหมายงานต่อมีข้อมูลเพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ หากมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงผู้รับผิดชอบโครงการควรคำนึงถึงความต่อเนื่องในการดำเนินการ

ข้อสังเกตที่ 1 กิจกรรมที่สนับสนุนเครือข่ายประสบปัญหาความรัดกุมในการดำเนินงาน

การสนับสนุนเงินอุดหนุนหรือเครื่องมือและอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายจะต้องมีการปฏิบัติตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงต้องมีการกำหนดกลไกในการควบคุมกำกับดูแลการใช้จ่ายงบประมาณหรือสิ่งของที่ทำให้การสนับสนุนให้เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ เช่น การจัดทำทะเบียนคุมรับจ่ายเงินอุดหนุน การจัดทำสมุดทะเบียนคุมกล้าไม้ การจัดทำทะเบียนคุมอุปกรณ์ที่ได้รับจากโครงการ เป็นต้น รวมถึงต้องมีการกำกับดูแลให้เครือข่ายดำเนินการตามข้อกำหนดอย่างเคร่งครัด

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ และจากการสังเกตการณ์พื้นที่ดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบพบว่า การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบยังประสบปัญหาความรัดกุมในการจัดทำทะเบียนคุมการรับการสนับสนุนตามโครงการ โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 21

ตารางที่ 21 การจัดทำทะเบียนคุมการรับการสนับสนุนตามโครงการ

ทะเบียนคุม	กำหนดให้จัดทำ	ไม่ได้กำหนดให้จัดทำ	ไม่มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
รับจ่ายเงินอุดหนุน	41	1	20
การแจกจ่ายกล้าไม้ตามโครงการ	9	15	38
อุปกรณ์ที่ได้รับตามโครงการ	8	16	37

หมายเหตุ 1. จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ

2. ไม่มีข้อมูลผลการสัมภาษณ์เรื่องการจัดทำทะเบียนคุมอุปกรณ์ของเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่าจังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 22 ผลการสังเกตการณ์การจัดทำทะเบียนคุมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ

ทะเบียนคุม	มี	ไม่มี	ไม่มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
รับจ่ายเงินอุดหนุน	19	5	14
การแจกจ่ายกล้าไม้ตามโครงการ	1	8	29
อุปกรณ์ที่ได้รับตามโครงการ	1	9	28

ผลการตรวจสอบตามตารางที่ 21 และ 22 แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาความรัดกุมในการดำเนินกิจกรรมดังนี้

1. การควบคุมเงินอุดหนุนที่ได้รับจากโครงการ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นว่าเกือบทุกโครงการกำหนดให้เครือข่ายที่ได้รับเงินอุดหนุนต้องจัดทำทะเบียนคุมรับจ่ายเงินอุดหนุนที่ได้รับจากโครงการ อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตการณ์การจัดทำทะเบียนคุมของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบและได้รับเงินอุดหนุนตามโครงการจำนวน 24 เครือข่าย พบว่า เครือข่าย จำนวน 5 แห่ง ไม่พบการจัดทำทะเบียนคุมรับจ่ายเงินอุดหนุน

2. การควบคุมทะเบียนรับจ่ายกล้าไม้

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบที่มีกิจกรรมการเพาะชำและแจกจ่ายกล้าไม้ จำนวน 24 ราย พบว่า มีเจ้าหน้าที่ จำนวน 15 ราย ให้ความเห็นว่าโครงการไม่มีการกำหนดให้เครือข่ายต้องทำทะเบียนคุมรับจ่ายกล้าไม้ตามโครงการ สอดคล้องกับผลจากการสังเกตการณ์เครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนกล้าไม้จากโครงการ และพบว่าเครือข่ายเกือบทุกแห่งไม่มีการจัดทำทะเบียนคุมการรับจ่ายกล้าไม้ โดยเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบที่มีการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วย เครือข่ายหมู่บ้านพื้นฟูป่า เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้ และเครือข่าย REDD+ โดยมีเพียงเครือข่ายหมู่บ้าน สสอ. บ้านผาชัน จ.อุบลราชธานี เพียงแห่งเดียว ที่พบว่ามีการจัดทำทะเบียนคุมการรับจ่ายกล้าไม้

3. การควบคุมเครื่องมืออุปกรณ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการ

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบพบว่า มีเจ้าหน้าที่จำนวน 16 ราย จากทั้งหมด 24 โครงการ ที่มีการสนับสนุนอุปกรณ์ให้เครือข่าย ซึ่งให้ความเห็นว่าโครงการไม่มีการกำหนดให้เครือข่ายต้องจัดทำทะเบียนคุมอุปกรณ์ โดยเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าอุปกรณ์ที่สนับสนุนให้เครือข่ายโดยส่วนใหญ่มีสภาพไม่คงทนถาวร อายุการใช้งานสั้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องจัดทำทะเบียนคุม

ขณะที่จากการสังเกตการณ์เครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์พบว่า เครือข่ายเกือบทุกแห่งไม่มีการจัดทำทะเบียนคุมอุปกรณ์ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่าอย่างต่อเนื่องทุกปี แต่พบว่ามีเพียงเครือข่ายฯ บ้านโนนน้อย เพียงแห่งเดียวที่พบการจัดทำทะเบียนคุม

ผลกระทบ

การดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่ประสบปัญหาความรัดกุมในการดำเนินงานส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ไม่สามารถตรวจสอบการใช้จ่ายเงินอุดหนุนของเครือข่ายว่าเป็นไปตามแผนการปฏิบัติงานที่เสนอหรือไม่ อย่างไร และเครือข่ายไม่มีบัญชีไว้ใช้สำหรับการบริหารงบประมาณของเครือข่าย ขาดความรัดกุมโปร่งใสในการใช้จ่ายเงินอุดหนุน

2. ขาดความรัดกุมในการบริหารจัดการอุปกรณ์เครื่องมือดับไฟป่าที่ได้รับการสนับสนุน และไม่สามารถทราบจำนวนอุปกรณ์ดับไฟป่าที่สามารถใช้งานได้ ชำรุด สูญหาย คงเหลือ เพื่อบริหารจัดการเครื่องมือให้เพียงพอได้

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถติดตามการแจกจ่าย และการใช้ประโยชน์ของกล้าไม้ ได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ รวมถึงมีความเสี่ยงที่จะเกิดจากการทุจริตในการแจกจ่ายกล้าไม้ได้

สาเหตุ

การที่กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ยังประสบปัญหาความรัดกุมในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม เกิดจากสาเหตุหลายประการ ดังนี้

1. หน่วยงานไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้เครือข่ายต้องจัดทำทะเบียนควบคุมการรับจ่ายเครื่องมือ/กล้าไม้ที่ได้รับจากโครงการจากการตรวจสอบเอกสารการดำเนินโครงการ ประกอบกับการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพบว่า การดำเนินโครงการที่สุ่มตรวจสอบมีการกำหนดระเบียบหลักเกณฑ์ในการควบคุมการใช้จ่ายเงินبودหนุนที่สนับสนุนแก่เครือข่าย รวมถึงบางโครงการมีข้อกำหนดให้เครือข่ายต้องรายงานผลการดำเนินงานตามแบบฟอร์มที่กำหนด อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากโครงการที่มีการสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ รวมถึงการแจกจ่ายกล้าไม้ให้แก่เครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการพบว่า ไม่มีข้อกำหนดให้เครือข่ายต้องจัดทำทะเบียนคุมในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) เครือข่ายที่มีการสนับสนุนอุปกรณ์ดับไฟป่าแต่ไม่พบข้อกำหนดในการให้จัดทำทะเบียนควบคุมวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ กิจกรรมอาสาสมัครป้องกันไฟป่าของเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน

2) เครือข่ายที่มีการสนับสนุนพันธุ์ไม้ แต่ไม่พบข้อกำหนดในการจัดทะเบียนควบคุมการแจกจ่ายกล้าไม้ ได้แก่ โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ โครงการ สสอ. และโครงการ REDD+

2. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องขาดการควบคุมกำกับดูแลให้เครือข่ายต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นไปอย่างรัดกุมและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานดียิ่งขึ้น ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินมีข้อเสนอแนะให้อธิบดีกรมป่าไม้และอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พิจารณาดำเนินการดังนี้

1. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณากำหนดให้มีการจัดทำทะเบียนคุมวัสดุอุปกรณ์ และทะเบียนคุมการแจกจ่ายกล้าไม้ เพื่อให้การบริหารจัดการเครือข่ายเป็นไปด้วยความรัดกุม

2. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรกำกับดูแลให้เครือข่ายปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดในการควบคุม กำกับดูแลการใช้จ่ายเงินอย่างเคร่งครัด รวมถึงควรให้ความรู้เพิ่มเติมในการบริหารจัดการเครือข่าย การจัดทำทะเบียนคุมต่าง ๆ เพื่อให้เครือข่ายเกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญในเรื่อง ดังกล่าว

ข้อสังเกตที่ 2 การดำเนินกิจกรรมการส่งเสริมเครือข่ายในบางโครงการมีความซ้ำซ้อนกัน

จากการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของ กรมป่าไม้ และกรมอุทยานฯ พบว่า แต่ละหน่วยงานมีการดำเนินกิจกรรมด้านดังกล่าวหลายโครงการ ซึ่งมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เครือข่ายดำเนินการ ตลอดจนพื้นที่ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหน่วยงาน ซ้ำซ้อนกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กิจกรรมที่แต่ละโครงการส่งเสริมมีความซ้ำซ้อนกัน

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทั้ง 11 โครงการในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ เพื่อทราบ ถึงกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ป่าไม้ และป้องกันพื้นที่ป่าที่แต่ละโครงการส่งเสริมให้เครือข่ายดำเนินการ มี รายละเอียดตามตารางที่ 23

ตารางที่ 23 กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ป่าไม้ และป้องกันพื้นที่ป่าที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานแต่ละ โครงการส่งเสริมให้เครือข่ายดำเนินการ

เครือข่าย	ปลูกป่า (ราย)		เพาะชำกล้าไม้ (ราย)		สร้างฝาย (ราย)		ป้องกันไฟป่า (ราย)	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
กรมป่าไม้								
1. เครือข่าย รสทป.	6	0	1	5	5	1	6	0
2. เครือข่ายป่าชุมชน	6	0	3	3	6	0	6	0
3. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	3	0	1	2	0	3	0	3
4. เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า	1	5	0	6	1	5	6	0
5. เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า	6	0	3	3	5	1	5	1
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช								
6. เครือข่าย รสทป.	6	0	1	5	3	3	6	0
7. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	6	0	6	0	6	0	6	0
8. เครือข่ายหมู่บ้านประชามเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่ป่าไม้	6	0	6	0	6	0	2	4
9. เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสีงแวดล้อม	6	0	3	3	5	1	6	0
10. เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน	0	6	0	6	1	5	6	0
11. เครือข่าย REDD+	5	0	1	4	3	2	2	3
รวม	51	11	25	37	41	21	51	11

จากตารางที่ 23 แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบ 51 รายจากทั้งหมด 62 ราย จาก 9 โครงการที่เลือกตรวจสอบ ให้ความเห็นว่าการส่งเสริมให้เครือข่ายภายใต้ความรับผิดชอบทำกิจกรรมการปลูกป่า ขณะเดียวกันกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมไฟป่า ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทั้งสองหน่วยงานมีโครงการที่มีวัตถุประสงค์ดังกล่าวโดยเฉพาะ ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่าของกรมป่าไม้ และเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันของกรมอุทยานฯ แต่จากการสัมภาษณ์พบว่าเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการในจังหวัดที่สุ่มตรวจสอบเกือบทุกโครงการยกเว้น เครือข่ายสร้างป่าสร้างรายได้ ให้ความเห็นว่าการส่งเสริมให้เครือข่ายทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมไฟป่าด้วย

2. พื้นที่ดำเนินกิจกรรมมีความซ้ำซ้อนกับโครงการอื่น ๆ

จากการสัมภาษณ์ประธานและสมาชิกเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 70 แห่ง พบว่า มีเครือข่ายถึง 47 แห่ง ที่ให้ข้อมูลว่าเครือข่ายได้เข้าร่วมโครงการอื่น ๆ ของกรมป่าไม้ หรือกรมอุทยานฯ ด้วย ทั้งนี้ หากไม่นับรวมการเข้าร่วมการฝึกอบรมภายใต้โครงการ รสทป. จะพบว่ามีเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ จำนวน 39 แห่ง ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการอื่น ๆ ด้วย รายละเอียดตามตารางที่ 24 ตารางที่ 24 การได้รับการสนับสนุนจากโครงการอื่น ๆ ของเครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ

เครือข่าย	เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบ (แห่ง)	ไม่เคยได้รับการสนับสนุน (แห่ง)	ได้รับการสนับสนุน (แห่ง)	
			รวม รสทป.	ไม่รวม รสทป.
กรมป่าไม้				
1. เครือข่าย รสทป.	7	1	6	6
2. เครือข่ายป่าชุมชน	8	3	5	5
3. เครือข่ายโครงการสร้างป่าสร้างรายได้	5	3	2	2
4. เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า	6	1	5	4
5. เครือข่ายหมู่บ้านฟื้นฟูป่า	6	0	6	4
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช				
6. เครือข่าย รสทป.	6	1	5	5
7. เครือข่ายหมู่บ้าน สสอ.	6	3	3	2
8. เครือข่ายหมู่บ้านประชาคมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ป่าไม้	7	2	5	3
9. เครือข่ายหมู่บ้านพิทักษ์ป่ารักษาสิ่งแวดล้อม	9	7	2	1
10. เครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน	6	2	4	3
11. เครือข่าย REDD+	4	0	4	4
รวม	70	23	47	39

กรณีตัวอย่างของเครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนมากกว่า 1 โครงการ เช่น

- เครือข่ายที่สุ่มตรวจสอบของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) พบว่า มีบางพื้นที่ที่มีการดำเนินงานเครือข่ายหลายเครือข่ายซ้ำในพื้นที่เดียวกัน เช่น เครือข่าย รสทป. ของกรมป่าไม้ เป็นเครือข่ายระดับตำบล มีหลายหมู่บ้านเข้าร่วม จากการสัมภาษณ์สมาชิกเครือข่าย รสทป. ตำบลแม่วิน จ.เชียงใหม่ พื้นที่ป่าที่รับผิดชอบเป็นพื้นที่ที่ได้รับการจัดตั้งเป็นป่าชุมชน คือ พื้นที่หมู่ที่ 5 6 7 9 และ 12 ซึ่งมีวัตถุประสงค์การดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ ป่าฟู และป้องกันพื้นที่ป่าอยู่แล้ว รวมทั้งบางหมู่บ้านของเครือข่าย รสทป. ตำบลแม่วิน เป็นหมู่บ้านที่ได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า เช่น หมู่ 6 และหมู่ 9 เป็นต้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันไฟป่า และการปฏิบัติการดับไฟป่า ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายของเครือข่ายจะเป็นคนกลุ่มเดียวกัน

- เครือข่าย รสทป. ตำบลโหล่งขอด จ.เชียงใหม่ เป็นเครือข่ายของกรมอุทยานฯ ที่ได้รับเงินอุดหนุนในการดำเนินกิจกรรม จำนวน 50,000 บาท ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 และจากการสัมภาษณ์พบว่า เครือข่ายได้นำเงินส่วนหนึ่งไปใช้ในการทำกิจกรรมด้านการป้องกันไฟป่า และในปีเดียวกัน เครือข่ายยังได้รับการสนับสนุนเงินอุดหนุนและอุปกรณ์ดับไฟป่าจากเครือข่ายการแก้ไข ปัญหาไฟป่าและหมอกควันอีกด้วย

- เครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟป่า บ้านจิกพนม จ.นครศรีธรรมราช จากการตรวจสอบพบว่า เครือข่ายได้รับการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมจากกรมป่าไม้ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 ต่อมาได้เข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันของกรมอุทยานฯ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ถึงปัจจุบัน และได้รับเงินอุดหนุนจากกรมอุทยานฯ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

นอกจากนี้ จากการพิจารณาข้อมูลการสนับสนุนเครือข่ายตามโครงการเครือข่ายแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควันของกรมอุทยานฯ เปรียบเทียบกับข้อมูลการสนับสนุนเครือข่ายตามโครงการความร่วมมือในการควบคุมไฟป่าของกรมป่าไม้ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 – 2562 ซึ่งทั้งสองโครงการ มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความร่วมมือในการป้องกันไฟป่าเหมือนกัน พบว่ามีเครือข่ายจำนวน 9 แห่ง ที่ได้รับเงินสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมจากทั้งสองโครงการในปีงบประมาณเดียวกัน โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 25

ตารางที่ 25 ข้อมูลเครือข่ายที่ได้รับเงินอุดหนุนจากโครงการเครือข่ายแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน และโครงการความร่วมมือในการควบคุมไฟฟ้าในป่าปริมณฑลเดียวกัน

เครือข่าย	ปีงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน
1. บ้านแจ้คอน ต.ทุ่งผิง อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง	2560
2. บ้านใหม่ ต.ปางหมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน	2561
3. บ้านสวนส้ม ต.เขาล้าน ต.ทับสะแก จ.ประจวบคีรีขันธ์	2562
4. บ้านท่ามะขาม ต.ตะนาวศรี อ.สวนผึ้ง จ.ราชบุรี	2562
5. บ้านท่าขวัญ ต.ท่าข้าม อ.เมือง จ.แพร่	2562
6. บ้านห้วยลึก ต.บ้านตู่ อ.เมือง จ.พะเยา	2562
7. บ้านนาออก ต.ภูฟ้า อ.บ่อเกลือ จ.น่าน	2562
8. บ้านห้วยพินฝน ต.แม่ปะ อ.แม่สอด จ.ตาก	2562
9. บ้านต้นผึ้ง ต.แม่โป่ง ต.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่	2562

ที่มา: ฐานข้อมูลเครือข่ายความร่วมมือในการควบคุมไฟฟ้า และเครือข่ายการแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันที่ได้รับเงินอุดหนุน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 - 2562

ผลกระทบ

การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ขาดการบูรณาการในการทำงานของเครือข่ายหรือมีความซ้ำซ้อนในการดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายงบประมาณที่ไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้ง ยังส่งผลให้หน่วยงานไม่สามารถพัฒนา ปรับปรุง การดำเนินงานกิจกรรมด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้การดำเนินงานบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมไม่บรรลุผลสำเร็จในการอนุรักษ์ ป่า และ ป้องกันพื้นที่ป่า ตามภารกิจที่ทั้งสองหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

สาเหตุ

การดำเนินงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ขาดการบูรณาการในการทำงานของเครือข่ายหรือมีความซ้ำซ้อนในการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากกรมป่าไม้ และกรมอุทยานฯ ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางในการบูรณาการหรือการเชื่อมโยงการดำเนินงานของเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ รวมถึงกำหนดโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจนเพื่อทำหน้าที่หลักในการขับเคลื่อนงานเครือข่ายต่าง ๆ ของทั้งสองหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการอยู่ในปัจจุบันให้มีความเข้มแข็ง ทำงานได้อย่างมีเอกภาพ มีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การดำเนินงานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นไปอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานดียิ่งขึ้น ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินมีข้อเสนอแนะให้อธิบดีกรมป่าไม้และอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พิจารณาดำเนินการดังนี้

1. กำหนดแนวทางการเชื่อมโยงการดำเนินงานของเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งที่ดำเนินการภายในหน่วยงาน และเครือข่ายที่ดำเนินการโดยภาคส่วนอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องและมีความเชี่ยวชาญ รวมถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ และมีการบังคับใช้แนวทางดังกล่าว

2. จัดทำฐานข้อมูลกลางที่มีรายละเอียดเกี่ยวกับชุมชนที่เคยได้รับการสนับสนุนกิจกรรมทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยงาน และเผยแพร่ฐานข้อมูลนี้ให้กับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ต้องการเข้ามาสนับสนุนชุมชนนั้น ๆ เพื่อเป็นฐานข้อมูลกลางในการเชื่อมโยงการดำเนินงานเครือข่ายต่าง ๆ ของกรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ ทั้งนี้ ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณควรผลักดันให้หน่วยงานต่าง ๆ ของกรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ ที่ทำงานในพื้นที่เดียวกันประชุมร่วมกันว่าจะสนับสนุนเครือข่ายในพื้นที่อย่างไร เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนในการใช้จ่ายงบประมาณ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำงบประมาณที่มีอยู่กระจายไปให้ชุมชนอื่นที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุน หรือสามารถนำงบประมาณที่มีไปสนับสนุนในเรื่องที่ชาวบ้านต้องการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

สรุปผลการตรวจสอบ

การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมที่กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นแนวทางการบริหารจัดการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ที่จะสามารถช่วยลดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันพื้นที่ป่า กับราษฎรที่อยู่อาศัยหรือทำกินทั้งในและนอกเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติได้ อย่างไรก็ตาม จากผลการตรวจสอบข้างต้นสรุปได้ว่าการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตามกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานดังกล่าวจากทั้งสองหน่วยงาน จำนวน 11 โครงการ ยังประสบปัญหาบางประการในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วม อันได้แก่ การส่งเสริมเครือข่ายในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้แบบมีส่วนร่วมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ และความยั่งยืนของเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้กับหน่วยงานของรัฐ โดยประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย โดยที่หน่วยงานเจ้าของโครงการยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการติดตามและส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่ไม่ได้รับการสนับสนุนตามโครงการ อีกทั้งการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่ยังไม่ครอบคลุมทุกกิจกรรมและยังขาดการบูรณาการร่วมกันภายในหน่วยงาน นอกจากนี้ หน่วยงานเจ้าของโครงการยังไม่มี การวัดผลสัมฤทธิ์จากการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ซึ่งการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์และขาดความยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรม ส่งผลถึงระดับความสำเร็จในการบรรลุผลตามเป้าหมายตัวชี้วัดและประเด็นยุทธศาสตร์ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในส่วนของการรักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หยุดยั้งการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่า ส่งเสริมการใช้ประโยชน์พื้นที่ต้นน้ำที่เหมาะสมและไม่เกิดผลกระทบ การแก้ไขปัญหาชุมชนที่ทำกินในพื้นที่ป่า รวมทั้งการสร้างเครือข่ายประชาชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ